

Crna Gora

Zavod za socijalnu i dječju zaštitu

**ANALIZA LICENCIRANIH PRUŽALACA USLUGA U OBLASTI
SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE U CRNOJ GORI**

Autor: Jasna Đuričić

Decembar 2024. godine

OPŠTINE CRNE GORE

LISTA SKRAĆENICA

DB - Usluga dnevni boravak

JLS - Jedinica lokalne samouprave

NVO/NVU – Nevladine organizacije/nevladina udruženja

OSI – Osobe s invaliditetom

PA - Usluga personalne asistencije

PAS - Psihoaktivne supstance

PUK - Usluga pomoć u kući

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. OPŠTE METODOLOŠKE NAPOMENE	3
3. SISTEM USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE U CRNOJ GORI	4
3.1 KONTEKST USPOSTAVLJANJA SISTEMA USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE.....	4
3.2 POJMOVNA ODREĐENJA - DEFINICIJE OSNOVNIH KONCEPATA RELEVANTNIH ZA PREDMET ANALIZE.....	8
4. LICENCIRANI PRUŽAOCI USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE I USLUGE ZA KOJE SU SE LICENCIRALI	9
4.1 OSNOVNA OBILJEŽJA PROCESA LICENCIRANJA PRUŽALACA USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE.....	9
4.2 KAPACITETI LICENCIRANIH PRUŽALACA USLUGA, 2020-2024.....	18
4.3 PLURALIZAM PRUŽALACA I PLURALIZAM USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE	21
4.3.1 Pluralizam pružalaca usluga	21
4.3.2 Pluralizam usluga socijalne i dječje zaštite/broj usluga koje pružaju licencirani pružaoci prema vrstama i podvrstama.....	24
4.4 RASPROSTRANJENOST USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE NA LOKALNOM NIVOU	28
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	31
LITERATURA.....	35
PRILOG BR. 1: Podaci o pružiocima usluga i uslugama za koje su im izdate licence (sistematizovani iz Registra licenciranih pružaoca usluga, februar 2024. godine).....	37
PRILOG BR. 2: Šta se može saznati iz registra licenciranih pružaoca usluga o uslugama za koje su se licencirali?	50
PRILOG BR. 3: Pružaoci usluga prema broju licenci i vrstama usluga za koje su im licence izdate, februar 2024.....	51
PRILOG BR. 4: Pružaoci usluga prema grupi/vrsti usluga za koje su se licencirali i starosnoj dobi korisnika koje targetiraju.....	52
PRILOG BR. 5: Usluge licenciranih pružalaca prema vrstama i korisničkim grupama.....	53
PRILOG BR. 6: Pružaoci usluga prema sjedištima i grupama/vrstama usluga za koje su se licencirali, februar 2024	54

1. UVOD

Opšti cilj analize je da pruži sistematičan pregled usluga socijalne i dječje zaštite koje obezbjeđuju pružaoci sa licencom/ama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za konkretnu/e uslugu/e.

Neki od aspekata kojima će se analiza baviti su:

Osnovna obilježja procesa licenciranja;

Kapaciteti i resursi pružalaca usluga;

Pluralizam pružalaca usluga i pluralizam usluga;

Rasprostranjenost usluga.

Svaki od navedenih aspekata će tokom daljeg izlaganja biti detaljnije operacionalizovan.

Analiza se u najvećoj mjeri temelji na podacima generisanim iz registara licenciranih pružalaca usluga koje je objavljivalo tadašnje Ministarstvo rada i socijalnog staranja, odnosno Ministarstvo finansija i socijalnog staranja (sada Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije).

Proces licenciranja pružalaca usluga započeo je u martu 2018. godine i prva licenca je izdata za uslugu dnevni boravak za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mlade (pružalac: JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica).

Prvu analizu licenciranih pružalaca usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite, sa podacima koji referišu na stanje na kraju 2020. godine, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je izradio i publikovao u prvom kvartalu 2022. godine i ta analiza može biti polazna tačka za praćenje odvijanja procesa licenciranja kroz vrijeme

Na kraju 2020. godine, prema Registru licenciranih pružalaca usluga, **44 pružaoca** posjedovali su licencu/e za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za **ukupno 56 usluga**. Broj usluga je veći od broja licenciranih pružalaca, jer **određeni pružaoci imaju više licenci**. Prema registru licenciranih pružalaca usluga iz februara 2024. godine, licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite imalo je **59 pružalaca za 98 usluga**.

U definisanom pravnom i strateškom okviru socijalne i dječje zaštite, broj pružalaca usluga i broj usluga koje se nude vremenom se povećavao. Kako bi se osiguralo da usluge socijalne i dječje zaštite zadovoljavaju definisane standarde kvaliteta, uvedeno je licenciranje pružalaca usluga. Ovaj proces povezan je sa osiguravanjem kvaliteta usluga za korisnike, poboljšanjem dostupnosti, praćenjem odvijanja usluga i njihovim unapređivanjem.

Standardi kvaliteta za sve usluge treba da počivaju na opštim principima kvaliteta pružanja socijalnih usluga, a to su: dostupnost, pristupačnost, ekonomska pristupačnost, usmjerenost na korisnika, sveobuhvatnost, kontinuiranost i usmjerenost na rezultate¹.

Imajući u vidu predstojeće izmjene krovnog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kao i kroz relevantne strategije identifikovane potrebe za izmjenama pravilnika kojima se bliže uređuju uslovi pružanja i korišćenja usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite, ova analiza je adekvatno pozicionirana da generiše podatke i informacije na osnovu kojih donosioci odluka mogu unapređivati politike i mjere u cilju intenziviranja razvoja usluga socijalne i dječje zaštite.

Analiza je struktuirana u nekoliko cjelina. Nakon uvodnog dijela, **u drugoj cjelini** sadržane su metodološke napomene; **u trećoj cjelini** skiciran je kontekst uspostavljanja sistema usluga socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori i definisani osnovni koncepti; **u četvrtoj cjelini** posebna pažnja je posvećena osnovnim obilježjima procesa licenciranja, pluralizmu pružalaca

¹ A Voluntary European Quality Framework for Social Services, 2010

usluga i pluralizmu usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite, geografskoj rasprostranjenosti pružalaca i usluga, kapacitetima pružalaca te ponuđeni određeni indikatori za praćenje usluga socijalne i dječje zaštite koje se pružaju od strane licenciranih pružalaca; **u završnoj cjelini** daje se pregled najvažnijih nalaza i komentarišu neki od izazova za nesmetano odvijanje i dalji razvoj usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite. U prilogu analize sadržane su dodatne tabele sa podacima relevantnim za praćenje procesa licenciranja i usluga koje se pružaju od strane licenciranih pružalaca.

Izrazi koji se koriste u ovom dokumentu, a imaju rodno značenje, odnose se jednako na muški i ženski rod.

2. OPŠTE METODOLOŠKE NAPOMENE

Izvore podataka koji su predmet analize predstavljaju registri licenciranih pružalaca usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite koje vodi i periodično objavljuje nadležno ministarstvo.

Ciljna populacija analize su svi pružaoci sa licencama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite i usluge za koje su se licencirali, posmatrani u četiri vremenska presjeka, bez obzira da li su pružali uslugu/e ili ne. Izbor vremenskih jedinica određen je dinamikom objavljivanja registara sa ažuriranim podacima o licenciranim pružaocima usluga.

Konkretno analizirani su registri objavljeni u sljedećim vremenskim presjecima: kraj 2020 godine; novembar 2021. godine; januar 2023. godine i februar 2024. godine.

U pojedinim segmentima analize pratiće se promjene određenih obilježja procesa licenciranja cijelim tokom posmatranog vremenskog intervala (2020-2024), dok će se u drugim djelovima upoređivati samo podaci iz decembra 2020. godine sa podacima iz februara 2024. godine, a u razmatranju pojedinih aspekata fokus će biti na podacima sadržanim u registru iz februara 2024. godine, kao i na uslugama koje se pružaju na nivou lokalnih samouprava.

Nelicencirani pružaoci usluga nisu predmet ove analize pa tako ni dio ciljne populacije. Takođe, analizom nisu obuhvaćeni ni pružaoci usluga porodičnog smještaja - hraniteljstva i porodičnog smještaja za čije licenciranje su nadležni centri za socijalni rad.

Ograničenja analize proizilaze upravo iz njene fokusiranosti na podatke koji se mogu generisati iz samih registara, odnosno analiza se primarno bazira na podacima koji su sadržani u registrima i nudi sistematičan pregled onoga što se može direktno saznati ili pak logički indukovati/zaključiti iz razmatranih registara. S obzirom da registri ne uključuju podatke o ljudskim resursima pružalaca usluga ovo važno polje za sveobuhvatno sagledavanje kapaciteta i resursa pružalaca je ostalo nepokriveno², dok uvid u potencijalni obuhvat korisnika djelimično pružaju podaci o kapacitetima određenih usluga za koje su pružaocima izdate licence, u mjeri koliko se navode u registrima³. Dodatna ograničenja proizilaze iz određenih nedosljednosti u samom procesu licenciranja, što najviše dolazi do izražaja kada su u pitanju pružaoci licencirani za uslugu savjetovanje te pružaoci licencirani za uslugu terapija, jer su pojedinim pružaocima ovih usluga licence izdate prema opštinama u kojima će se pružati konkretna usluga (posjeduju posebne/pojedinačne licence za svaku od opština u kojima pružaju uslugu), dok je drugim pružaocima izdata jedna licenca sa naznakom da će se usluga pružati na teritoriji Crne Gore.

² Zavod za socijalnu i dječju zaštitu kontinuirano izrađuje sintetizovane izvještaje o radu pružalaca usluga smještaja u ustanove za odrasla i stara lica te izvještaje o pružanju i korišćenju usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju u dnevnim centrima konstituisanim kao javne ustanove socijalne i dječje zaštite, koji sadrže detaljne podatke o ljudskim resursima kod pružalaca ovih usluga i podatke o korisnicima.

³ Šta se može saznati iz registra licenciranih pružalaca usluga prikazano je u prilogu ovog izvještaja (prilog br. 2)

Kroz analizu ćemo nastojati da konceptualizujemo, razradimo i ponudimo određene indikatore i postavimo temelje za sistematsko praćenje procesa licenciranja i usluga socijalne i dječje zaštite koje se pružaju od strane licenciranih pružalaca.

Specifični ciljevi ove analize su:

- Utvrditi osnovna obilježja procesa licenciranja u periodu 2020-2024 godina;
- Utvrditi da li je proces licenciranja uticao na ostvarivanje pluralizma pružalaca usluga i pluralizma usluga u skladu sa strateškim ciljevima;
- Utvrditi geografsku rasprostranjenost pružalaca i usluga za čije pružanje su se licencirali na nivou regiona i na nivou opština;
- Utvrditi kojim grupama korisnika se pružaju licencirane usluge socijalne i dječje zaštite.

Aspekti koji su fokusirani kroz specifične ciljeve razmatraju se u posebnim izvještajnim cjelinama unutar kojih će biti ponuđena dodatna metodološka pojašnjenja.

3. SISTEM USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE U CRNOJ GORI

U ovoj cjelini skiciran je kontekst uspostavljanja sistema usluga socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori i definisani osnovni koncepti relevantni za predmet analize.

3.1 KONTEKST USPOSTAVLJANJA SISTEMA USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

Reforma sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori temelji se na sledećim principima: poštovanje i nedjeljivost ljudskih prava, najbolji interes korisnika, dostupnost usluga korisnicima u najmanje restriktivnom okruženju, participacija korisnika, odgovornost korisnika, samostalnost korisnika, mogućnost izbora usluga i pružalaca usluga, blagovremenost i kontinuitet.

Reforma je koncipirana na način da omogući i podstakne razvoj sistema usluga u oblasti socijalne zaštite kojima će se u zajednici pružati potrebna pomoć i podrška osobama koje za njima imaju potrebu.

U reformskim dokumentima definisano je da se usluge socijalne i dječje zaštite sastoje od aktivnosti i dobara koje se pružaju korisnicima kako bi se poboljšao kvalitet njihovog života, omogućilo zadovoljavanje potreba, otklonili ili ublažili rizici i maksimalizovao razvoj potencijala korisnika za život u zajednici.

Karakteristike usluga su: kontinuiranost, dostupnost, definisana svrha, ciljna grupa i sadržaj aktivnosti i dobara koje se obezbjeđuju korisnicima.

Sistem usluga, nasuprot sistemu ustanova, zasniva se na holističkom pristupu koji uključuje sveobuhvatnu procjenu potreba i potencijala korisnika. Holistički pristup korisnicima preusmjerava fokus stručnjaka sa identifikovanja nedostataka u funkcionisanju korisnika na sagledavanje njihovih potencijala i osnaživanje usmjereno ka što potpunijoj društvenoj integraciji i uživanju zagarantovanih ljudskih prava.

Uspostavljanje međuresorne saradnje percipirano je kao jedan od ključnih uslova za razvoj integrisanog modela socijalne zaštite. Saradnja je planirana tako da počiva na različitostima, na samostalnosti različitih sistema (resora), ali i na zajednički ustanovljenim planovima i programima.

Socijalna i dječja zaštita je djelatnost od javnog interesa kojom se obezbjeđuju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i

podršku. Ove mjere i programi najvećim djelom obuhvataju obezbjeđivanje materijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite. Ostvarivanje javnog interesa u ovoj oblasti obezbjeđuju Crna Gora (država) i lokalna samouprava (opština) pod uslovima i na način propisan Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti⁴ i Zakonom o lokalnoj samoupravi⁵. Lokalne samouprave usvajaju lokalne planove aktivnosti za razvoj socijalnih servisa u okviru svojih, Zakonom o lokalnoj samoupravi utvrđenih, nadležnosti koje obavljaju samostalno u skladu sa navedenim zakonom.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti definisana su **prava iz socijalne i dječje zaštite**: osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite.

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti odgovornosti za obezbjeđivanje socijalne i dječje zaštite su decentralizovane i podijeljene između centralne/državne i lokalne vlasti. Većinu usluga socijalne i dječje zaštite mogu pružati: ustanove socijalne i dječje zaštite; udruženja; preduzetnici; privredna društva i drugi oblici organizovanja utvrđeni ovim zakonom. Na taj način regulatorni mehanizmi omogućavaju pluralizam pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite.

Način pružanja usluga uređuju standardi usluga koji predstavljaju skup dogovorenih, mjerljivih i provjerljivih kriterijuma na osnovu kojih se procjenjuju/mjere elementi kvaliteta usluge, a koji omogućavaju da korisnik dobije ujednačenu uslugu, nezavisno od toga ko je pruža, a intencija je da usluge obezbjeđuju lokalne samouprave. Minimalni standardi za pružanje usluga definišu minimalne zahtjeve koje aktuelni i budući pružaoci usluga treba da ispune. U oblasti socijalne i dječje zaštite standardi se operacionalizuju kroz strukturalne i funkcionalne standarde.

Bliža određenja usluga socijalne i dječje zaštite u smislu njihove svrhe, sadržaja i ciljnih grupa korisnika, definisana su pravilnicima: Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih lica; Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga za smještaj djece i mladih u ustanovu i malu grupnu zajednicu; Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja u prihvatilištu-skloništu; Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici i Pravilnikom o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga⁶.

Ispunjenost minimalnih standarda propisanih pravilnicima je osnovni uslov za dobijanje licence za pružanje određene usluge socijalne i dječje zaštite. Postupak licenciranja je proces verifikacije ispunjenosti kriterijuma i standarda za pružanje usluga i preduslov za očekivani kvalitet usluge.

⁴ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017, 050/17 od 31.07.2017, 059/21 od 04.06.2021, 145/21 od 31.12.2021, 145/21 od 31.12.2021, 003/23 od 10.01.2023)

⁵Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019, 038/20 od 25.04.2020, 050/22 od 09.05.2022, 084/22 od 01.08.2022)

⁶ Potpune informacije o navedenim pravilnicima sadržane su u pregledu literature

Prema Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, usluge socijalne i dječje zaštite klasifikuju se na sljedeći način:

1) Usluge podrške za život u zajednici:

- ✓ Dnevni boravak;
- ✓ Pomoć u kući;
- ✓ Stanovanje uz podršku;
- ✓ Svратиште;
- ✓ Personalna asistencija;
- ✓ Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik;
- ✓ Druge usluge podrške za život u zajednici.

2) Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge:

- ✓ Savjetovanje;
- ✓ Terapija;
- ✓ Medijacija;
- ✓ SOS telefon;
- ✓ Druge usluge s ciljem prevazilaženja kriznih situacija i unapređivanja porodičnih odnosa.

3) Usluge smještaja:

- ✓ Porodični smještaj-hraniteljstvo;
- ✓ Porodični smještaj;
- ✓ Smještaj u ustanovu;
- ✓ Smještaj u prihvatilištu-skloništu;
- ✓ Druge vrste smještaja.

4) Usluga neodložne intervencije, i

5) Druge usluge.

Na ovaj način uveden je širok spektar usluga socijalne i dječje zaštite, pri čemu nijesu uspostavljena namjenska sredstva za razvoj i finansiranje ovih usluga, što značajno ograničava prostor za njihovu punu implementaciju.

U većem broju dokumenata, koji su izrađivani tokom proteklog perioda od strane različitih aktera, u cilju kontinuiranog usavršavanja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori, ukazano je na potrebu za većim učešćem lokalnih samouprava u unapređenju kvaliteta socijalne i dječje zaštite u lokalnim zajednicama, kao i na potrebu da se poveća učešće organizacija civilnog društva, privrednih društava, preduzetnika i fizičkih lica u pružanju usluga socijalne i dječje zaštite na održiv način. Kao **ključni razlozi nedovoljnog razvoja usluga** najčešće se navode: centralizacija sistema, nedovoljna informisanost i nedostatak sredstava u budžetima opština, velika razuđenost ili udaljenost naselja, zabrana zapošljavanja kao i nedostatak mehanizama kontrole i stimulacije.

U važnom dokumentu Savjeta Evrope, Izmjenjenoj Evropskoj socijalnoj povelji, strane ugovornice se, u članu 14, obavezuju da: unapređuju ili obezbijede službe koje, metodama socijalnog rada, mogu da doprinesu socijalnom staranju i razvoju kako pojedinaca tako i grupa u zajednici i njihovom prilagođavanju socijalnoj sredini, te da podstiču učešće pojedinaca i dobrovoljnih ili drugih organizacija u uspostavljanju i održavanju takvih službi.

Usluge socijalne i dječje zaštite u zajednici predstavljaju najbolji odgovor na potrebe osjetljivih grupa u njihovom neposrednom okruženju.

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisuje da se u ostvarivanju ciljeva socijalne i dječje zaštite, **posebno štite**:

- 1) **dijete**: bez roditeljskog staranja; čiji roditelj nije u stanju da se o njemu stara; sa smetnjama i teškoćama u razvoju; sa problemima u ponašanju; koje zlopotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva; koje je žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; žrtva trgovine ljudima; kojem roditelji nijesu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava; koje se zatekne van mjesta prebivališta bez nadzora roditelja, usvojioca ili staratelja; trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.
- 1a) **mlado lice**: koje je bilo dijete bez roditeljskog staranja; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.
- 2) **odraslo i staro lice**: sa invaliditetom; koje zlopotrebljava alkohol, drogu ili druga opojna sredstva; koje je žrtva zanemarivanja, zlostavljanja, eksploatacije i nasilja u porodici ili kod kojeg postoji opasnost da će postati žrtva; žrtva trgovine ljudima; koje je beskućnik; trudnica bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; samohrani roditelj sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; kojem je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

Na ovaj način su Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti trasirani prioriteti za uspostavljanje i građenje sistema usluga socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori.

Shodno prethodno navedenom zakonu pružalac usluge dužan je da prije otpočinjanja sa obavljanjem djelatnosti pribavi licencu za obavljanje djelatnosti, koju izdaje nadležni organ državne uprave na period od šest godina i koja se obnavlja u skladu sa ovim zakonom⁷. Licenca za obavljanje djelatnosti izdaje se pružaocu koji ispunjava standarde za pružanje usluge za koju traži izdavanje licence, a koji se odnose na: lokaciju, prostor, opremu, broj i vrstu stručnog kadra te program pružanja usluge⁸.

Izuzetno, pružaocu usluge se može izdati **ograničena licenca** za obavljanje djelatnosti **koja se izdaje na rok važenja od tri godine i može biti izdata najviše dva puta**. Pravo na ograničenu licencu za obavljanje djelatnosti može ostvariti pružalac usluge koji ne ispunjava standarde u pogledu lokacije i prostora ako postoji potreba za uslugom i ako se usluga ne može obezbjediti kod drugog pružaoca⁹.

Pravilnikom o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje, suspenziju i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite¹⁰ precizira se dokumentacija koju pružalac usluge mora priložiti organu državne uprave nadležnom za poslove socijalnog staranja uz zahtjev za izdavanje licence, a isti postupak je propisan i za njeno obnavljanje. Postupak za obnavljanje licence pokreće se najkasnije šest mjeseci prije isteka roka na koji je licenca izdata.

Uz zahtjev za izdavanje/obnavljanje licence pružalac usluge prilaže: rješenje da je upisan u odgovarajući registar; akt o osnivanju; statut; akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji

⁷ Član 130 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti

⁸ Član 131 stav 1 tačka 2 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti

⁹ Član 132 st. 1-3 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti

¹⁰ Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje, suspenziju i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite („Službeni list Crne Gore“, br.038/18 od 13.06.2018, 076/19 od 31.12.2019, 016/21 od 17.02.2021, 084/21 od 02.08.2021, 059/22 od 03.06.2022)

ako ima više od deset zaposlenih; licence za rad za stručne radnike; ugovor o radu ili drugi ugovor zaključen sa stručnim radnikom, stručnim saradnikom i saradnikom; osnov prava korišćenja objekta i skicu prostora u kojem se pruža usluga; program pružanja usluge (broj korisnika, procjena, planiranje i aktivnosti za pružanje konkretne usluge); procedure koje obezbjeđuje u skladu sa propisom kojim se uređuju bliži uslovi za pružanje i korišćenje usluge, kao i normativi i minimalni standardi usluge za koju se podnosi zahtjev za izdavanje licence te dokaz o uplati administrativne takse.

3.2 POJMOVNA ODREĐENJA - DEFINICIJE OSNOVNIH KONCEPATA RELEVANTNIH ZA PREDMET ANALIZE

USLUGE SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE sastoje se od aktivnosti i dobara koje se pružaju korisnicima kako bi se poboljšao kvalitet njihovog života, omogućilo zadovoljavanje potreba, otklonili ili ublažili rizici, nedostaci ili neprihvatljivo društveno ponašanje i maksimalizirao razvoj potencijala za život u zajednici (Žegarac, Brkić, 2006).

PRUŽALAC USLUGE je ustanova ili drugi oblik organizovanja za koji nadležni organ državne uprave utvrdi da ispunjava uslove za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite i izda licencu za obavljanje djelatnosti.

DECENTRALIZACIJA obuhvata proces podjele nadležnosti i sredstava za razvoj raznovrsnih i umreženih usluga na lokalnom i drugim nivoima u skladu sa identifikovanim potrebama građana kroz podjelu odgovornosti za obezbjeđivanje socijalne i dječje zaštite između centralne i lokalne vlasti.

PLURLIZAM PRUŽALACA USLUGA podrazumijeva pružanje usluga socijalne zaštite od strane pružalaca koji imaju različitu strukturu osnivača. Usluge socijalne i dječje zaštite mogu pružati ustanove socijalne i dječje zaštite čiji osnivač može biti država, lokalna samouprava, udruženja, preduzetnici, privredna društva i drugi oblici organizovanja utvrđeni zakonom.

PLURALIZAM USLUGA podrazumijeva postojanje više različitih usluga u neposrednom okruženju korisnika, u lokalnoj zajednici, koje odgovaraju na različite potrebe i omogućavaju ostvarivanje kontinuuma podrške korisniku u sistemu socijalne zaštite.

KONCEPT KONTINUUMA PODRŠKE referiše na uspostavljanje sistema socijalne i dječje zaštite koji je u stanju da pruži širok raspon usluga, što u idealnom smislu podrazumijeva kontinuum podrške i pomoći pojedincima i porodicama nezavisno od intenziteta problema sa kojima se oni suočavaju.

STANDARDI PRUŽANJA USLUGE su mjerljivi i provjerljivi kriterijumi i pokazatelji na osnovu kojih se određuju elementi kvaliteta usluge. Standardi omogućavaju da korisnik dobije ujednačenu uslugu, nezavisno od toga ko je pruža i obezbjeđuje i na taj način uređuju način pružanja usluge¹¹. U oblasti socijalne i dječje zaštite operacionalizuju se kroz funkcionalne standarde (osnovni zahtjevi stručnog postupka) i strukturalne standarde (infrastrukturni, kadrovski i organizacioni aspekti).

LICENCIRANJE je postupak verifikacije ispunjenosti kriterijuma i standarda za pružanje usluga i preduslov ujednačenog minimalnog kvaliteta usluge. Licenciranju podležu svi pružaoci usluga za koje su pravilnicima definisani minimalni uslovi i standardi. Osnovni uslov za dobijanje licence za pružanje usluge socijalne i dječje zaštite je ispunjenost minimalnih uslova i standarda.

¹¹ „Standardi su dokumentovani dogovori koji sadrže tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume koji se konzistentno koriste kao pravila, smjernice ili definicije karakteristika u cilju obezbjeđivanja da proizvodi, procesi ili usluge odgovaraju svojoj namjeni“ (ISO 9000)

4. LICENCIRANI PRUŽAOCI USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE I USLUGE ZA KOJE SU SE LICENCIRALI

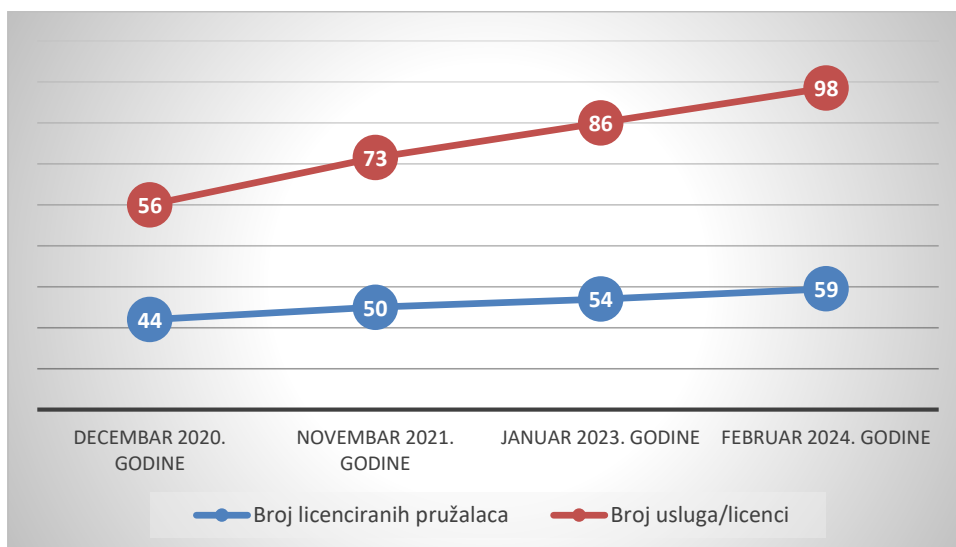
U ovoj izvještajnoj cjelini biće prikazana: osnovna obilježja procesa licenciranja pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite; kapaciteti i resursi licenciranih pružalaca; pluralizam pružalaca i pluralizam usluga socijalne i dječje zaštite te rasprostranjenost ovih usluga sa posebnim fokusom na usluge koje se pružaju na lokalnom nivou.

4.1 OSNOVNA OBILJEŽJA PROCESA LICENCIRANJA PRUŽALACA USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

Osnovna obilježja procesa licenciranja operacionalizovana su preko četiri dimenzije: kretanja broja pružalaca usluga sa licencom/ama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite i broja usluga za koje posjeduju licencu/e u četiri vremenska presjeka; dinamike licenciranja pružalaca u posmatranom periodu prema grupama i vrstama usluga; distribucije licenciranih pružalaca prema vrstama usluga i regionima i opštinama.

Najprije ćemo prikazati kretanje ukupnog broja pružalaca usluga i broja usluga za koje su se licencirali u četiri vremenska presjeka, pri čemu je važno napomenuti da je u ovom segmentu analize **svaka od licenci tretirana kao pojedinačna usluga** što ne odražava sasvim precizno broj usluga za koje su se pružaoci licencirali s obzirom da određeni pružaoci posjeduju više od jedne licence za pružanje jedne/iste usluge (ista vrsta i podvrsta usluge) koje usluge se pružaju na različitim lokacijama, bilo da je to na teritoriji jedne/iste opštine ili na teritoriji različitih opština.

Grafikon br. 1: Kretanje broja licenciranih pružalaca i broja usluga za čije pružanje su se licencirali u periodu 2020-2024 godina

Iz grafikona je vidljivo da u posmatranom periodu raste broj licenciranih pružalaca usluga kao i broj usluga za koje su se licencirali, pri čemu se porast broja usluga odvija dinamičnije i prisutan je snažniji trend porasta u poređenju sa promjenama u broju pružalaca. Izraženo u procentima, **broj pružalaca usluga koji posjeduju licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite u februaru 2024. godine veći je za 34.1% u odnosu na broj pružalaca u decembru 2020. godine, dok je broj usluga za koje su pružaoci licencirani u istom vremenskom okviru uvećan za 75%.**

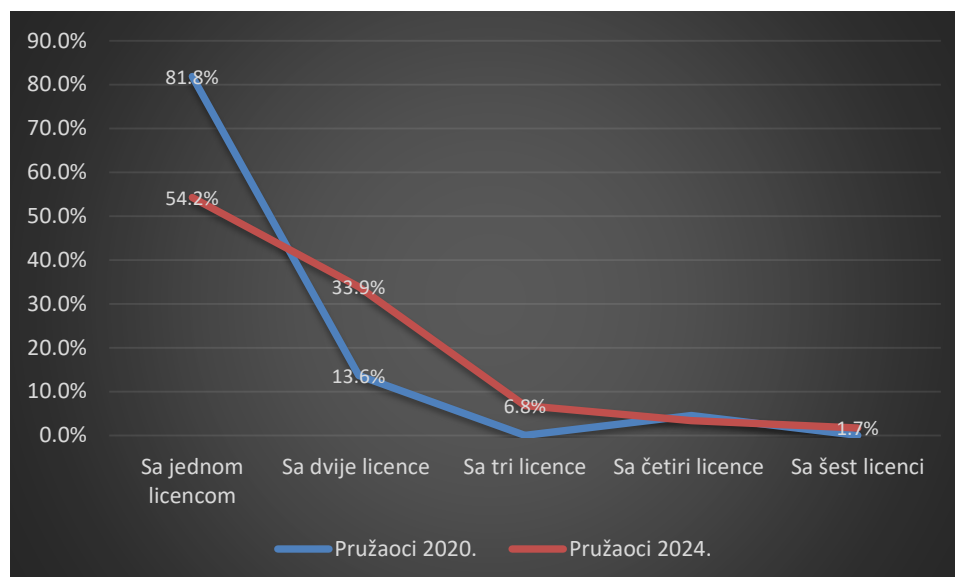
Određeni uvid u neke od mogućih razloga uočenih razlika u dinamici rasta broja pružalaca i broja usluga kroz vrijeme dobiće se prikazom promjena u distribucijama pružalaca usluga u dva vremenska presjeka prema broju licenci koje posjeduju, što je prikazano u tabeli koja sljedi.

Tabela br. 1: Distribucije pružalaca usluga prema broju licenci koje posjeduju, 2020-2024

Pružaoци usluga prema broju licenci koje posjeduju	Broj pružalaca (decembar 2020. godine)	Broj pružalaca (februar 2024.godine)
Sa jednom licencom	36	32
Sa dvije licence	6	20
Sa tri licence	0	4
Sa četiri licence	2	2
Sa pet licenci	0	0
Sa šest licenci	0	1
Ukupno	44	59

Radi veće ilustrativnosti podaci iz tabele su prikazani i grafički.

Grafikon br. 2: Distribucije pružalaca usluga prema broju licenci koje posjeduju, 2020-2024 (%)

Iz prikazanih podataka može se zapaziti da su u strukturi pružalaca usluga koji su na kraju 2020. godine posjedovali licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite ubjedljivo dominirali pružaoци licencirani za pružanje jedne usluge (81.8% pružalaca), dok je manje od 1/5 pružalaca raspolagalo licencama za više usluga (18.2%). Situacija je znatno promjenjena u prvom kvartalu 2024. godine, kada pružaoци sa jednom licencom čine tek nešto preko 1/2 od ukupnog broja pružalaca (54.2%), a primjetno se uvećao udio pružalaca sa više licenci (45.8%). U februaru 2024. godine, oko 1/3 pružalaca raspolagali su sa po dvije licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite. Iz navedenog se može zaključiti da je **kod pružalaca usluga prisutna tendencija da ostvare više licenci, tako da porast broja licenciranih usluga nije praćen srazmjernim povećanjem broja i diverziteta pružalaca.**

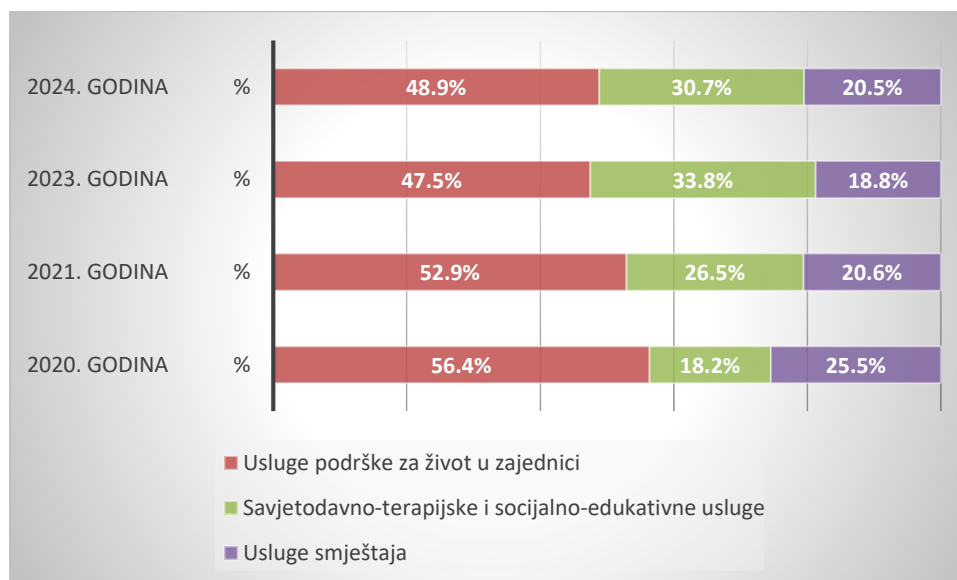
U tabeli koja sljede prikazani su podaci o kretanju broja licenciranih pružalaca i broja usluga u četiri vremenska presjeka, diferencirano po grupama i vrstama usluga.

Tabela br. 2: Usporedni prikaz distribucija licenciranih pružalaca i usluga za čije pružanje posjeduju licencu/e, 2020-2024

Kretanje broja licenciranih pružalaca i broja usluga za koje posjeduju licence po grupama/vrstama usluga	Decembar 2020. godine		Novembar 2021. godine		Januar 2023. godine		Februar 2024. godine	
	Broj licenciranih pružalaca	Broj usluga/licenci	Broj licenciranih pružalaca	Broj usluga/licenci	Broj licenciranih pružalaca	Broj usluga/licenci	Broj licenciranih pružalaca	Broj usluga/licenci
Usluge podrške za život u zajednici	31	32	36	38	38	41	43	49
Dnevni boravak	21	22	24	26	25	27	27	32
Pomoć u kući	7	7	9	9	9	9	11	11
Personalna asistencija	3	3	3	3	3	4	4	5
Svratište	0	0	0	0	1	1	1	1
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge	10	10	18	21	27	30	27	30
Savjetovanje	5	5	11	13	17	19	18	20
Terapija	1	1	2	3	3	4	4	5
SOS telefon	4	4	5	5	7	7	5	5
Usluge smještaja	14	14	14	14	15	15	18	19
Smještaj u prihvatilište-sklonište	6	6	6	6	6	6	8	9
Smještaj u ustanovu	8	8	8	8	9	9	10	10

Prateći podatke sadržane u prethodno navedenoj tabeli, a koji su generisani iz registara licenciranih pružalaca usluga, objavljenih u naznačenim vremenskim presjecima, dalje ćemo se posebno fokusirati na dinamiku procesa licenciranja pružalaca prema grupama i vrstama usluga i geografsku rasprostranjenost pružalaca prema sjedištima, posmatrano na nivou regiona i opština Crne Gore.

Grafikon br. 3: Distribucije licenciranih pružalaca usluga prema grupama usluga za koje posjeduju licencu/e, 2020-2024 (%)

Iz grafikona je primjetno da su u distribucijama pružalaca usluga, razvrstanim prema grupama usluga za koje posjeduju licence, kontinuirano prisutne određene varijacije tokom posmatranog vremenskog intervala, pri čemu su u svim posmatranim godinama **najbrojniji pružaoci licencirani za usluge iz grupe usluga podrške za život u zajednici**. Ipak, čini se da varijacije broja licenciranih pružalaca usluga po grupama usluga za koje su se licencirali, iako ne pokazuju jasan trend, idu u pravcu finijeg balansiranja usluga iz različitih grupa u ponudi

usluga za koje pružaoci posjeduju licencu/e, što naročito dolazi do izražaja kada je u pitanju odnos usluga iz grupe podrške za život u zajednici i usluga iz grupe savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga. Takođe, može se konstatovati tendencija smanjivanja udijela pružalaca licenciranih za usluge smještaja u cjelokupnoj strukturi usluga koje nude licencirani pružaoci, što je važno iz perspektive projektovanog intenziviranja procesa deinstitucionalizacije. U tom kontekstu treba napomenuti i da je više od polovine pružalaca licenciranih za pružanje usluge smještaja u ustanovu (šest od ukupno 10 pružalaca ove usluge u februaru 2024. godine), u skladu sa planovima transformacije razvilo i licenciralo i druge usluge te da ovi pružaoci u ponudi imaju usluge podrške za život u zajednici (DB i PUK), kao i savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge (savjetovanje i SOS telefon).

Dodatni uvid u dinamiku licenciranja pružalaca prema grupama usluga omogućiće praćenje procentualnih promjena posmatrane pojave (licencirani pružaoci usluga po grupama usluga u definisanim vremenskim intervalima) u odnosu na bazni period, uzimajući 2020. godinu kao baznu godinu¹².

Tabela br. 3: Dinamika licenciranja pružalaca usluga prema grupama usluga, bazni indeks, 2020 -2024 (%)

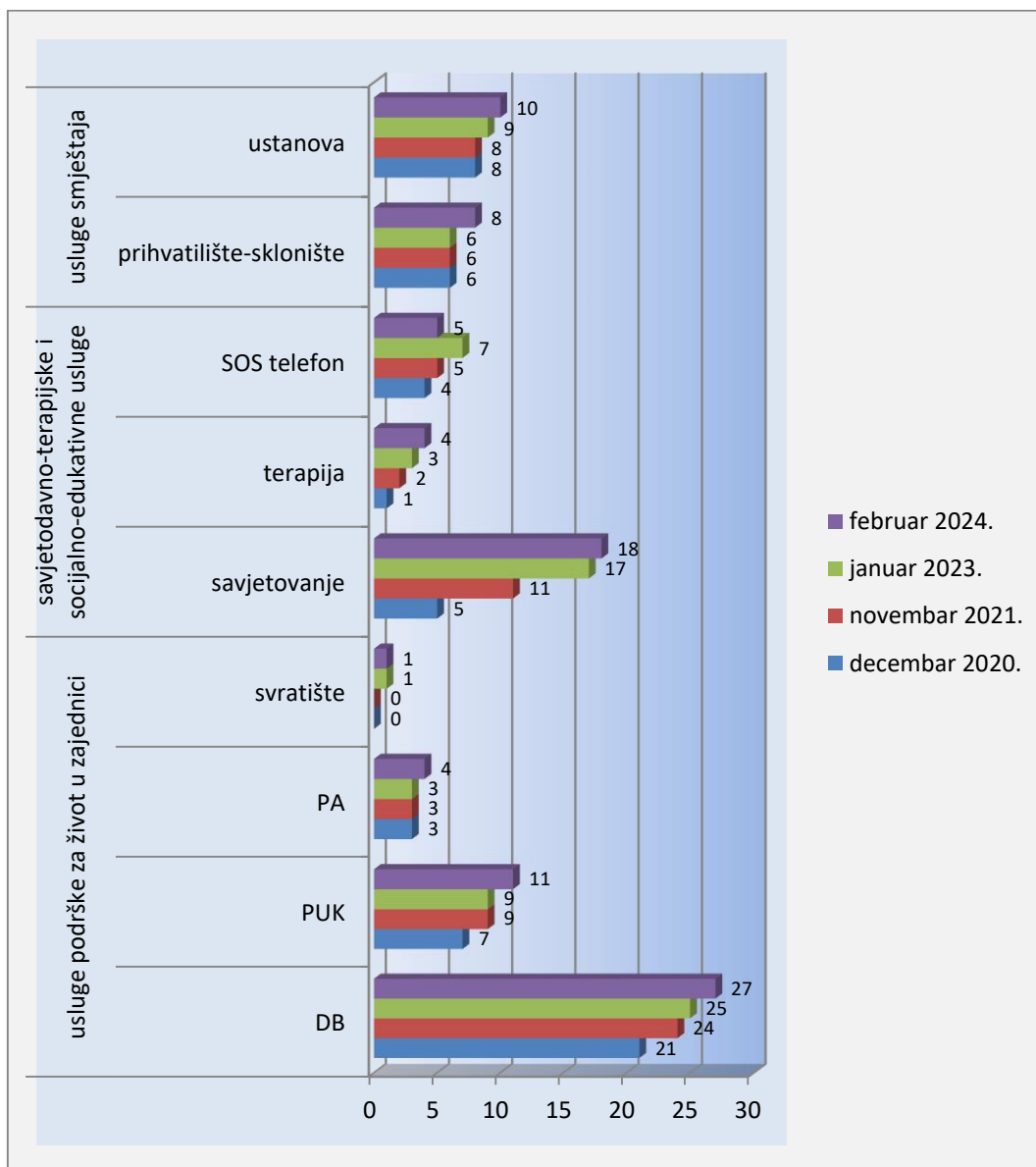
Bazni indeks, bazna godina 2020. u %	Decembar 2020.	Novembar 2021.	Januar 2023.	Februar 2024.
Usluge podrške za život u zajednici	100.00%	116.13%	122.58%	138.71%
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge	100.00%	180.00%	270.00%	270.00%
Usluge smještaja	100.00%	100.00%	107.14%	128.57%

Bazni indeks od 116.1 u 2021. godini pokazuje da je broj pružalaca sa licencama za usluge iz grupe usluga podrške za život u zajednici u toj godini za 16.1% veći od broja licenciranih pružalaca u baznoj 2020. godini. Kada su u pitanju pružaoci licencirani za savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge, bazni indeks u 2021. godini pokazuje da je pružalaca ovih usluga za 80% više u odnosu na baznu godinu itd. Analogno značenje imaju bazni indeksi u ostalim godinama posmatranog perioda. Zapaža se da promjene izostaju kod pružalaca usluga smještaja u 2021. godini te da je u 2023. godini broj pružalaca sa licencama za pružanje usluga iz grupe usluga smještaja za 7.1% veći u odnosu na baznu godinu, dok je u 2024. godini njihov broj u poređenju sa baznom godinom veći za 28.6%. Može se zaključiti da se **proces licenciranja pružalaca najintenzivnije odvijao u vezi sa licenciranjem savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, a najmanje intenzivno kod licenciranja usluga smještaja.**

Sljedi prikaz kretanja broja pružalaca usluga tokom posmatranog vremenskog intervala diferencirano po vrstama usluga za koje su se licencirali.

¹² Napomena: Indeks koji je veći od 100 pokazuje relativno povećanje pojave za onoliko procenata koliko je veći od 100, a ako je indeks manji od 100 riječ je o relativnom smanjenju pojave za onoliko procenata za koliko je manji od 100.

Grafikon br. 4: Broj licenciranih pružalaca usluga prema vrstama usluga za koje posjeduju licencu/e, 2020-2024

Zapaža se da broj pružalaca u okviru određenih vrsta usluga za koje su se licencirali ima uzlazni trend cijelim tokom posmatranog perioda (dnevni boravak, savjetovanje, terapija), dok su kod drugih vrsta usluga prisutne povremene stagnacije ili pak opadanje broja pružalaca u pojedinačnoj godini (kod usluge SOS telefon). Može se konstatovati da je **broj licenciranih pružalaca po svim vrstama usluga u februaru 2024. godine veći nego što je bio u decembru 2020. godine, ali da se dinamika rasta znatno razlikuje od jedne do druge vrste usluge.** U svim posmatranim godinama **najviše je pružalaca usluga sa licencom/ama za uslugu/e dnevnog boravka.**

Potpuniji uvid u dinamiku licenciranja pružalaca prema vrstama usluga dobiće se iz naredne tabele.

Tabela br. 4: Dinamika licenciranja pružalaca prema vrstama usluga, bazni indeks, 2020-2024 (%)

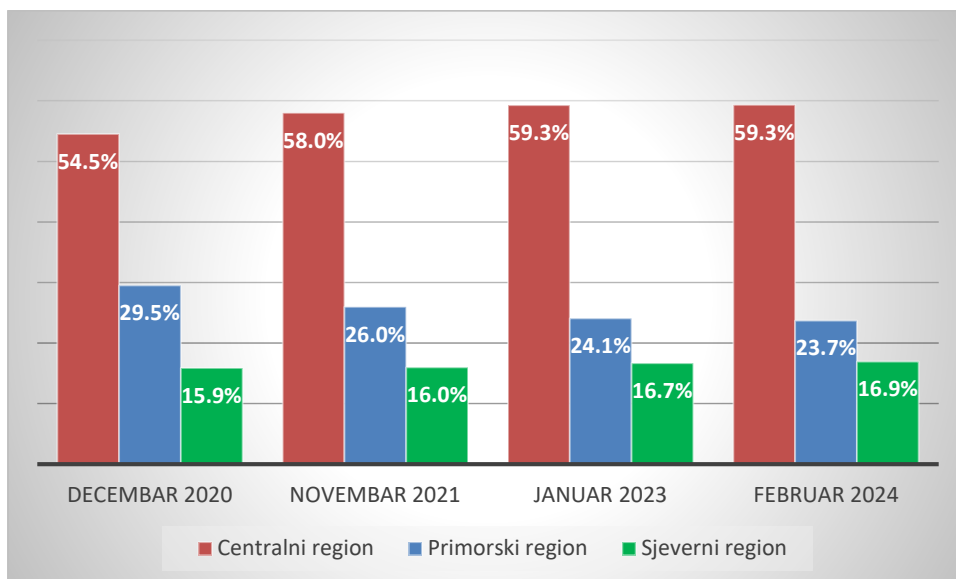
Bazni indeks, bazna godina 2020. u %	Decembar 2020.	Novembar 2021.	Januar 2023.	Februar 2024.
Usluge podrške za život u zajednici				
Dnevni boravak	100.00	114.29	119.05	128.57
Pomoć u kući	100.00	128.57	128.57	157.14
Personalna asistencija	100.00	100.00	100.00	133.33
Svratište	-	-	100.00	100.00
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge				
Savjetovanje	100.00	220.00	340.00	360.00
Terapija	100.00	200.00	300.00	400.00
SOS telefon	100.00	125.00	175.00	125.00
Usluge smještaja				
Smještaj u prihvatilište-sklonište	100.00	100.00	100.00	133.33
Smještaj u ustanovu	100.00	100.00	112.50	125.00

Kretanje broja pružalaca usluga prema vrstama usluga za koje su se licencirali tokom posmatranog perioda ima različitu dinamiku. U grupi usluga podrške za život u zajednici broj licenciranih pružalaca za uslugu dnevni boravak pokazuje kontinuitet rasta i u februaru 2024. godine licence za ovu uslugu ima za 28.6% više pružalaca u poređenju sa baznom godinom. S obzirom da prije 2023. godine nije bilo licenciranih pružalaca za uslugu svratište, porast od 100% u navedenoj godini posljedica je licenciranja jednog pružaoca za ovu uslugu, što čini važnu promjenu ali ne predstavlja stvarni porast¹³. Za uslugu pomoć u kući, u februaru 2024. godine licencirano je za 57.1% više pružalaca u odnosu na baznu godinu. Zapaža se **naročito intenzivna dinamika licenciranja pružalaca za uslugu savjetovanje i za uslugu terapija** te se može konstatovati da su u proteklom periodu napravljeni krupni pomaci ka široj implementaciji bogate palete ovih usluga u sistem socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori. **Najmanje promjene prisutne su u licenciranju pružalaca za usluge personalna asistencija, SOS telefon, kao i kod pružalaca licenciranih za usluge smještaja.**

U svim posmatranim godinama najviše pružalaca sa licencom/ama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite **locirano je u centralnom regionu**, što je prikazano u grafikonu koji sljedi.

¹³ Generalno, kada je broj licenciranih pružalaca mali, minimalne promjene (npr. sa jednog na dva pružaoca) izražene u relativnim brojevima daju umnogostručenu i može se reći uveličanu sliku rasta.

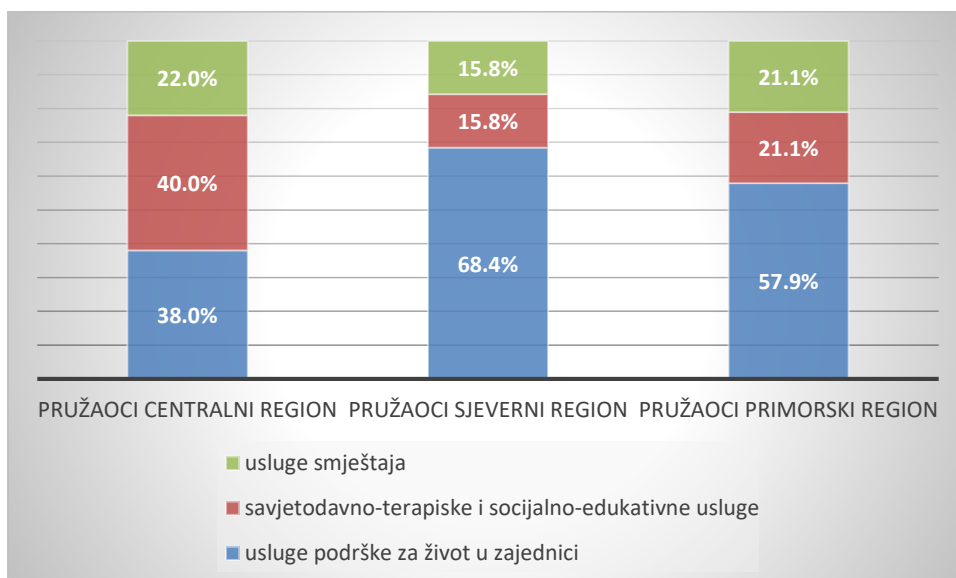
Grafikon br. 5: Broj licenciranih pružalaca usluga po regionima u periodu 2020-2024. godina (%)

Uočava se da distribucije pružalaca usluga po regionima veoma malo variraju tokom posmatranog perioda. Naime, u svim posmatrnim godinama najviše je licenciranih pružalaca usluga čija sjedišta se nalaze u centralnom regionu, a najmanje ih je u sjevernom regionu. Takođe, primjetno je da se iz godine u godinu smanjuje udio pružalaca usluga lociranih u primorskom regionu u cjelokupnoj strukturi licenciranih pružalaca (ukupan broj pružalaca u konkretnim godinama).

Važno je sagledati i kako se pružaoci usluga distribuiraju po regionima, diferencirano po grupama usluga za koje su se licencirali, što je prikazano u sljedećem grafikonu.

Grafikon br. 6: Broj licenciranih pružalaca usluga prema grupama usluga i regionu, februar 2024 godine (%)

Primjećuje se da se distribucije licenciranih pružalaca po regionima, diferencirano prema grupama usluga, znatno razlikuju te da je **samo u centralnom regionu prisutna relativno ravnomjerna distribucija pružalaca po grupama usluga za čije pružanje su se licencirali**. Čini se posebno važnim to što je u centralnom regionu fino izbalansiran broj pružalaca licenciranih za usluge podrške za život u zajednici i broj pružalaca sa licencama za pružanje

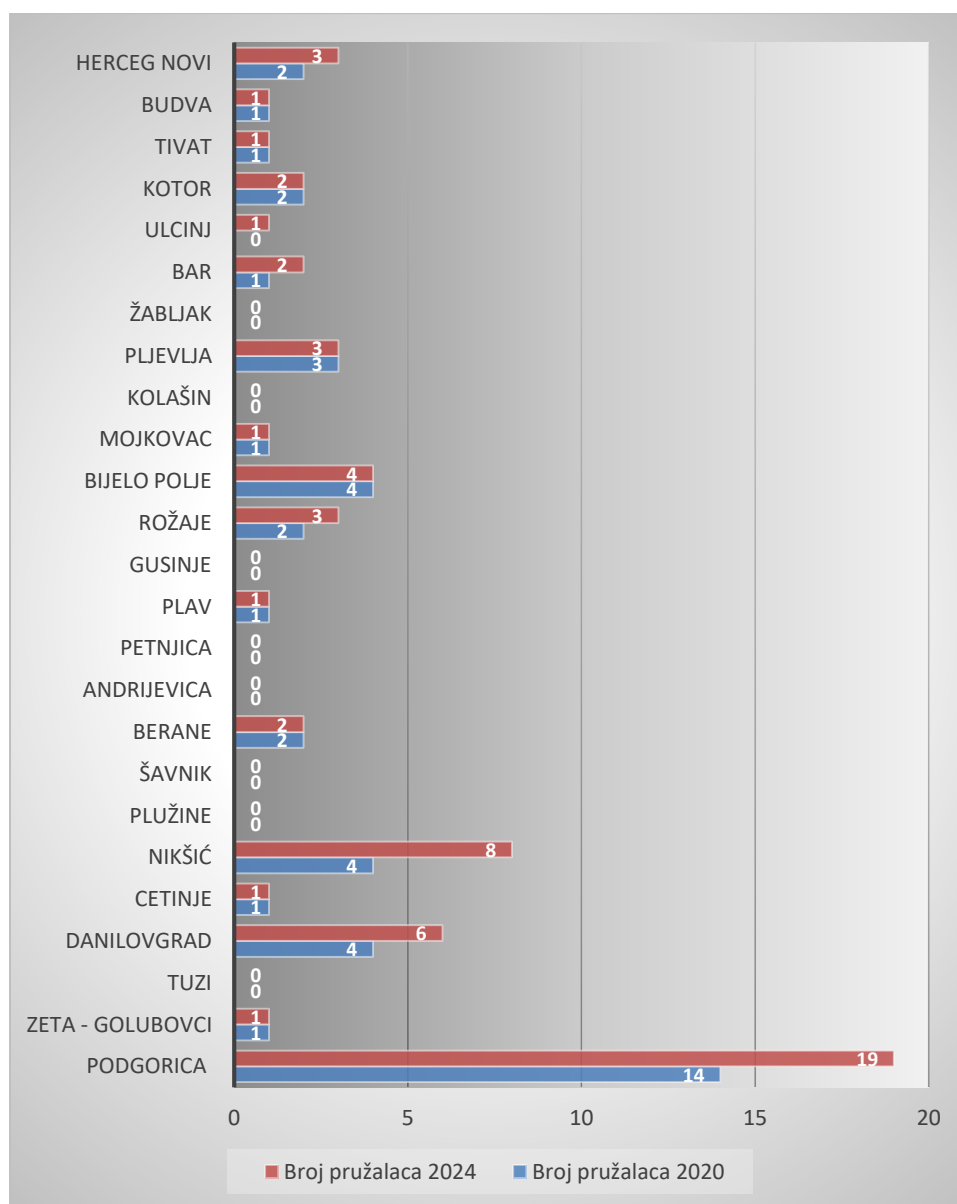
savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga s obzirom da su kombinacija i sinergijski efekat ovih usluga često ključni za preveniranje korišćenja usluga u restriktivnom okruženju. Većina pružalaca usluga u sjevernom regionu (više od 2/3 pružalaca) licencirali su se za pružanje usluga iz grupe usluga podrške za život u zajednici, dok pružaoci usluga iz druge dvije grupe, sa podjednakim udjelom, zajedno čine manje od 1/3 licenciranih pružalaca u ovom regionu. U primorskom regionu, gdje je takođe prisutna prevalencija pružalaca licenciranih za usluge podrške za život u zajednici, situacija je unekoliko povoljnija nego u sjevernom, prvenstveno zbog nešto veće zastupljenosti pružalaca sa licencama za usluge iz grupe savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, koji čine više od 1/5 pružalaca usluga u ovom regionu.

Tabela br. 5: Broj licenciranih pružalaca prema vrstama usluga i regionima, 2024

Grupe/vrste usluga	<i>decembar 2020</i>		<i>novembar 2021</i>		<i>januar 2023</i>		<i>februar 2024</i>	
Usluge podrške za život u zajednici								
DB, TOTAL	21	100.0%	24	100.0%	25	100.0%	27	100.0%
Centralni region	8	38.1%	10	41.7%	10	40.0%	11	40.7%
Primorski region	5	23.8%	6	25.0%	7	28.0%	8	29.6%
Sjeverni region	8	38.1%	8	33.3%	8	32.0%	8	29.6%
PUK, TOTAL	7	100.0%	9	100.0%	9	100.0%	11	100.0%
Centralni region	3	42.9%	4	44.4%	4	44.4%	5	45.5%
Primorski region	2	28.6%	4	44.4%	3	33.3%	3	27.3%
Sjeverni region	2	28.6%	1	11.1%	2	22.2%	3	27.3%
PA, TOTAL	3	100.0%	3	100.0%	3	100.0%	4	100.0%
Centralni region	2	66.7%	2	66.7%	2	66.7%	2	50.0%
Primorski region	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Sjeverni region	1	33.3%	1	33.3%	1	33.3%	2	50.0%
SVRATIŠTE, TOTAL	0	0.0%	0	0.0%	1	100.0%	1	100.0%
Centralni region	0	0.0%	0	0.0%	1	100.0%	1	100.0%
Primorski region	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Sjeverni region	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge								
SAVJETOVANJE, TOTAL	5	100.0%	11	100.0%	17	100.0%	18	100.0%
Centralni region	3	60.0%	7	63.6%	13	76.5%	13	72.2%
Primorski region	1	20.0%	2	18.2%	2	11.8%	3	16.7%
suSjeverni region	1	20.0%	2	18.2%	2	11.8%	2	11.1%
TERAPIJA, TOTAL	1	100.0%	2	100.0%	3	100.0%	4	100.0%
Centralni region	0	0.0%	1	50.0%	2	66.7%	3	75.0%
Primorski region	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Sjeverni region	1	100.0%	1	50.0%	1	33.3%	1	25.0%
SOS TELEFON, TOTAL	4	100.0%	5	100.0%	7	100.0%	5	100.0%
Centralni region	3	75.0%	4	80.0%	6	85.7%	4	80.0%
Primorski region	1	25.0%	1	20.0%	1	14.3%	1	20.0%
Sjeverni region	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Usluge smještaja								
PRIHVATILIŠTE-SKLONIŠTE, TOTAL	6	100.0%	6	100.0%	6	100.0%	8	100.0%
Centralni region	3	50.0%	3	50.0%	3	50.0%	5	62.5%
Primorski region	2	33.3%	2	33.3%	2	33.3%	2	25.0%
Sjeverni region	1	16.7%	1	16.7%	1	16.7%	1	12.5%
USTANOVA, TOTAL	8	100.0%	8	100.0%	9	100.0%	10	100.0%
Centralni region	4	50.0%	4	50.0%	5	55.6%	6	60.0%
Primorski region	2	25.0%	2	25.0%	2	22.2%	2	20.0%
Sjeverni region	2	25.0%	2	25.0%	2	22.2%	2	20.0%

Iz prethodne tabele vidljivo je da se distribucije pružalaca usluga po regionima znatno razlikuju u okviru određenih vrsta usluga za koje su se licencirali te da su ove razlike manje ili više izražene u svim posmatranim godinama. Može se konstatovati da je **približno ravnomjerna distribucija pružalaca po regionima prisutna samo kod usluga DB i PUK**, dok su pružaoci licencirani za druge vrste usluga pretežno koncentrisani u centralnom regionu. Takođe, primjetno je da pružaoci licencirani za određene vrste usluga nedostaju u pojedinim regionima. Tako ni u primorskom ni u sjevernom regionu nema pružalaca licenciranih za uslugu svratište, za koju uslugu je licenciran samo jedan pružalac iz centralnog regiona (svratište za odrasla i stara lica koja su beskućnici). Pored toga, u primorskom regionu nedostaju pružaoci licencira za uslugu PA i uslugu terapija, dok u sjevernom regionu nema pružalaca licenciranih za uslugu SOS telefon.

Grafikon br. 7: Uporedni prikaz broja licenciranih pružalaca usluga po opštinama Crne Gore, 2020-2024 godina

Iz grafikona se može zapaziti da u većini opština broj licenciranih pružalaca ostaje nepromjenjen u analiziranim vremenskim presjecima (u čak 18 opština, što čini 72% opština u Crnoj Gori). U februaru 2024. godine licenciranih pružalaca usluga nema u osam opština, od kojih sedam opština pripadaju sjevernom, a jedna opština centralnom regionu. Konkretno,

licencirani pružaoci usluga nisu prisutni u opštinama: Andrijevića, Gusinje, Kolašin, Petnjica, Plužine, Šavnik, Žabljak i Tuzi. Za razliku od decembra 2020. godine, kada je i jedna opština u okviru primorskog regiona bila bez licenciranih pružalaca usluga, u februaru 2024. godine licencirani pružaoci postoje u svim primorskim opštinama. Važno je imati u vidu da nedostatak licenciranih pružalaca u prethodno navedenim opštinama, ne znači nužno da stanovnici ovih opština na raspolaganju nemaju nijednu od licenciranih usluga socijalne i dječje zaštite, a o čemu će više riječi biti u daljem izlaganju.

U sedam opština (28% opština) broj licenciranih pružalaca u februaru 2024. godine je veći nego na kraju 2020. godine, dok smanjenja broja pružalaca nije bilo ni u jednoj opštini. **Pružaoци locirani u opštinama Podgorica i Nikšić (ukupno 27 pružalaca) čine 45.8% u cjelokupnoj strukturi pružalaca sa licencom/ama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite u februaru 2024. godine (59 pružalaca).**

4.2 KAPACITETI LICENCIRANIH PRUŽALACA USLUGA, 2020-2024

Kapaciteti pružalaca usluga operacionalizovani su preko indikatora: vrsta licence/i koju/e posjeduju; motivisanost i interes pružalaca da obnavljaju licencu/e i pružanje usluge/a u većem broju opština.

Vrsta licence/i

Vrsta licence je jedan od pokazatelja ispunjenosti minimalnih standarda za pružanje usluga u kontekstu kvaliteta. Operacionalizovana je na dvije poddimenzije:

- **puna licenca**, koja se izdaje na period od **šest godina** ukoliko pružalac usluge ispunjava standarde propisane za uslugu za koju traži izdavanje licence, i
- **ograničena licenca**, koja se izdaje na rok važenja od **tri godine** i može biti izdata najviše dva puta.

Licencirani pružaoci usluga koji posjeduju licencu/e na šest godina u potpunosti zadovoljavaju minimalne standarde za cjelovito pružanje usluge/a.

U tabeli koja sljedi prikazano je kako su se, u posmatranim vremenskim presjecima, pružaoci usluga distribuirali prema vrsti licence (*puna licenca/ograničena licenca*) i vrstama usluga za koje su im licence izdate.

Tabela br. 6: Distribucije pružalaca prema vrstama usluga za koje su se licencirali i vrsti licence, 2020-2024

Grupe/vrste usluga	Decembar 2020		Novembar 2021		Januar 2023		Februar 2024	
	puna licenca	ograničena licenca	puna licenca	ograničena licenca	puna licenca	ograničena licenca	puna licenca	ograničena licenca
Usluge podrške za život u zajednici								
DB	14	8	17	9	27	0	32	0
PUK	7	0	9	0	9	0	11	0
PA	3	0	3	0	4	0	5	0
SVRATIŠTE	0	0	0	0	1	0	1	0
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge								
SAVJETOVANJE	5	0	13	0	19	0	20	0
TERAPIJA	1	0	3	0	4	0	5	0
SOS TELEFON	4	0	5	0	7	0	5	0
Usluge smještaja								
PRIVATILIŠTE-SKLONIŠTE	3	3	3	3	3	3	8	1
USTANOVA	4	4	3	5	7	2	7	3

Može se zapaziti da su ograničene licence prisutne isključivo kod usluga za čije pružanje je ključno obezbjeđivanje namjenskog objekta koji zadovoljava predviđene strukturalne standarde, što se u prvom redu odnosi na usluge dnevnog boravka, smještaja u prihvatilište-sklonište i smještaja u ustanovu. U decembru 2020. godine, broj usluga za koje su pružaocima izdate ograničene licence bio je 15, što je činilo 26.8% ili više od 1/4 usluga u ukupnoj strukturi licenciranih usluga u navedenoj godini. Slična situacija je i u novembru 2021. godine, kada je broj usluga za koje su pružaocima izdate ograničene licence iznosio 17, koje usluge su obuhvatale 23.3% od ukupnog broja usluga. U januaru 2023. godine i u februaru 2024. godine broj usluga za koje su pružaocima izdate ograničene licence znatno se smanjuje, tako da su ove usluge činile svega 5.8% usluga u januaru 2023. godine, odnosno 4.1% usluga u februaru 2024. godine. Sve usluge za koje su određeni pružaoci u januaru 2023 i u februaru 2024. godine imali ograničene licence su iz grupe usluga smještaja i obuhvatale su 1/3 usluga unutar ove grupe u 2023. godini, odnosno oko 1/4 ovih usluga u 2024. godini. Važno je naglasiti **razvojnost koju u sebi sadrži koncept licenciranja** u kontekstu mogućnosti da pružaoci koji ne ispunjavaju sve tražene standarde u skladu sa propisanim kriterijumima dobijaju ograničenu licencu koja im omogućava da pružaju uslugu i u definisanom periodu ispune preostale zahtjeve za sticanje pune licence.

Motivisanost i interes pružalaca za obnavljanje licence/i

Podaci sadržani u analiziranim registrima pokazuju da su gotovo svi pružaoci blagovremeno obnavljali licence, što upućuje na njihovu **motivisanost i interes da pružaju usluge za koje su se licencirali** i predstavlja jedan od indikatora uspostavljanja stabilnosti i kontinuiteta u pružanju usluge/a. Pri tome ključni faktor za očuvanje kontinuiteta pružanja usluga od strane afirmisanih pružalaca sa relevantnim iskustvima i postignućima u radu je dosljedno obezbjeđivanje sredstava za njihovo finansiranje. U vezi sa tim **za održavanje izgrađenih resursa** neophodno je da se na adekvatan način kombinuje tržišni pristup ponude sa najnižom vrednošću sa drugim, za kvalitet usluge, važnim karakteristikama pružalaca.

Pružanje usluge u više opština, februar 2024. godine

Pružanje usluga u više opština potencijalno upućuje na veće kapacitete i značajnije resurse licenciranih pružalaca. **Analiza ovog aspekta bazira se samo na registru licenciranih pružalaca usluga iz februara 2024. godine.** Indikator za procjenu/mjerenje ovog aspekta kapaciteta je **broj pružalaca koji pružaju uslugu/e u više opština** diferencirano prema vrstama usluga za koje su se licencirali. Zbog specifičnosti standarda nemaju svi pružaoci jednak interes ni mogućnosti za ugovaranje i pružanje usluga u više opština. S obzirom da je za usluge dnevni boravak, svratište i prihvatilište – sklonište za dobijanje licence ključno obezbjeđivanje namjenskog objekta koji zadovoljava strukturalne standarde, pružanje usluga u drugim opštinama je za pružaoce ovih usluga značajno zahtjevnije. Ova vrsta analize nije primjenljiva na usluge koje se pružaju na teritoriji Crne Gore (prvenstveno SOS telefon).

Važno je napomenuti da su ovdje **svi** pružaoci usluge dnevnog boravka, ako u registru nije drugačije navedeno, tretirani kao da ovu/e uslugu/e pružaju na lokalnom nivou odnosno da su usluge usmjerene ka korisnicima sa prebivalištem ili boravištem na teritoriji opštine u kojoj je sjedište konkretnog pružaoca. Isti kriterijum primjenjen je i na pružaoce licencirane za uslugu personalne asistencije i uslugu svratište, kao i za usluge savjetovanja i terapije. U skupini pružalaca licenciranih za uslugu pomoć u kući izdvajaju se četiri pružaoce: Crveni krst Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici; Caritas Crne Gore i Caritas Barske nadbiskupije, sa sjedištima u Baru, kao i JU Dom starih „Grabovac“ Risan, čije sjedište je na teritoriji opštine Kotor, **prepoznati kao pružaoci koji su razvili kapacitete i resurse da ovu uslugu pružaju u više opština.** Međutim, u analiziranom registru za dva od pomenutih pružalaca nedostaju podaci o opštinama u kojima pružaju uslugu pomoć u kući, što ograničava uvid u teritorijalnu rasprostranjenost usluge. Svi pružaoci usluga smještaja (smještaj u prihvatilište – sklonište i

smještaj u ustanovu) posmatrani su kao da ove usluge pružaju korisnicima sa teritoriji Crne Gore.

Najprije će biti prikazano kako se licencirani pružaoci usluga, u februaru 2024. godine, diferencirani po grupama odnosno vrstama usluga za koje su se licencirali distribuiraju prema potencijalnom teritorijalnom obuhvatu korisnika, a zatim će u fokusu biti samo pružaoci koji uslugu/e pružaju u više opština

Tabela br. 7: Distribucija licenciranih pružalaca usluga prema grupama/vrstama usluga i potencijalnom teritorijalnom obuhvatu korisnika, februar 2024.

Pružaoци usluga prema grupi/vrsti usluga za koje su se licencirali i potencijalnoj teritorijalnoj dostupnosti	Broj pružalaca licenciranih za usluge usmjerene ka korisnicima sa teritorije jedne opštine	Broj pružalaca licenciranih za usluge usmjerene ka korisnicima na teritoriji više opština	Broj pružalaca licenciranih za usluge usmjerene ka korisnicima na teritoriji Crne Gore
Usluge podrške za život u zajednici	38	5	0
Dnevni boravak	26	1	0
Pomoć u kući	7	4	0
Personalna asistencija	4	0	0
Svratište	1	0	0
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge	16	2	9
Savjetovanje	14	1	3
Terapija	2	1	1
SOS telefon	0	0	5
Usluge smještaja	0	0	18
Smještaj u prihvatilište-sklonište	0	0	8
Smještaj u ustanovu	0	0	10

Iz prikazanih podataka proizilazi da su u cjelokupnoj strukturi pružalaca najbrojniji pružaoci licencirani za uslugu/e koja/e targetira/ju korisnike na teritoriji jedne opštine, dok je najmanje pružalaca licenciranih za uslugu/e koja/e se pruža/ju u više opština.

Prethodno smo napomenuli da je u biti pojedinih usluga, prvenstveno usluge SOS telefon, da su orijentisane prema korisnicima na teritoriji Crne Gore, a to je u velikoj mjeri slučaj i kada su u pitanju usluge smještaja (smještaj u prihvatilište – sklonište i smještaj u ustanovu). Takođe, naglašeno je da je pružaocima usluga dnevnog boravka i svratišta, za koje usluge je ključno obezbjeđivanje namjenskog objekta, značajno zahtjevnije da realizuju pružanje usluga u više opština. Pored toga, čini se važnim pitanje koliko je u odnosu na svrhu određenih usluga i specifičnost ciljnih grupa kojima su primarno namjenjene smisleno i cjelishodno da se pružaju na međuopštinskom ili na regionalnom nivou.

Prema podacima sadržanim u Registru licenciranih pružalaca usluga iz februara 2024. godine, **pružanje usluga u više opština od strane jednog pružaoca prisutno je kod pružalaca koji su se licencirali za usluge pomoć u kući, dnevni boravak, savjetovanje i terapija.** Ovi pružaoci zajedno čine 11.9% od ukupnog broja pružalaca licenciranih za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite u posmatranom periodu. Diferencirano prema vrstama usluga za čije pružanje su se licencirali, pružaoci usluge dnevnog boravka koji ovom uslugom targetiraju korisnike iz više opština čine svega 3.7 % u strukturi pružalaca licenciranih za ovu uslugu; pružaoci usluge savjetovanje koji uslugu pružaju u više opština čine 5.6% pružalaca ove usluge, dok pružaoci usluge terapija usmjereni ka korisnicima iz više opština čine 25% pružalaca licenciranih za ovu uslugu. Četiri od ukupno 11 pružalaca licenciranih za uslugu pomoć u kući, koji čine 36.4% ili preko 1/3 pružalaca ove usluge, prepoznati su i jasno se pozicioniraju kao pružaoci sa kapacitetima da uslugu pružaju u više opština. Ovo posebno

dolazi do izražaja kada se uzme u obzir broj opština čije stanovnike pojedini pružaoci usluge pomoć u kući obuhvataju ovom uslugom.

Dodatni podaci o pružiocima koji usluge pružaju na teritoriji više opština dati su u tabeli koja sljedi.

Tabela br. 8: Pružaoci koji pružaju uslugu/e u više opština prema vrstama usluga i broju opština, februar 2024

Pružaoци usluge prema broju opština u kojima pružaju uslugu, februar 2024	Broj licenciranih pružalaca usluge DB	Broj licenciranih pružalaca usluge PUK	Broj licenciranih pružalaca usluge savjetovanje	Broj licenciranih pružalaca usluge terapija
Uslugu pružaju u jednoj opštini	26	7	14	2
Uslugu pružaju u 2 do 3 opštine	1	0	1	1
Uslugu pružaju u 4 do 5 opština	0	1	0	0
Uslugu pružaju u 6 do 10 opština	0	2	0	0
Uslugu pružaju u 11 i više opština	0	1	0	0
Uslugu pružaju na teritoriji Crne Gore	0	0	3	1
Ukupan broj pružalaca usluge	27	11	18	4

Prema podacima, raspoloživim u registru, o kapacitetima pružalaca usluge pomoć u kući i opštinama u kojima se pruža usluga, izdvajaju se dva pružaoca koji zbirno posmatrano uslugu pružaju u 10 opština i obuhvataju ukupno 150 korisnika, dok sedam pružalaca koji ovu uslugu pružaju u jednoj opštini zajedno imaju kapacitet da uslugom obuhvate 161 korisnika.

4.3 PLURALIZAM PRUŽALACA I PLURALIZAM USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

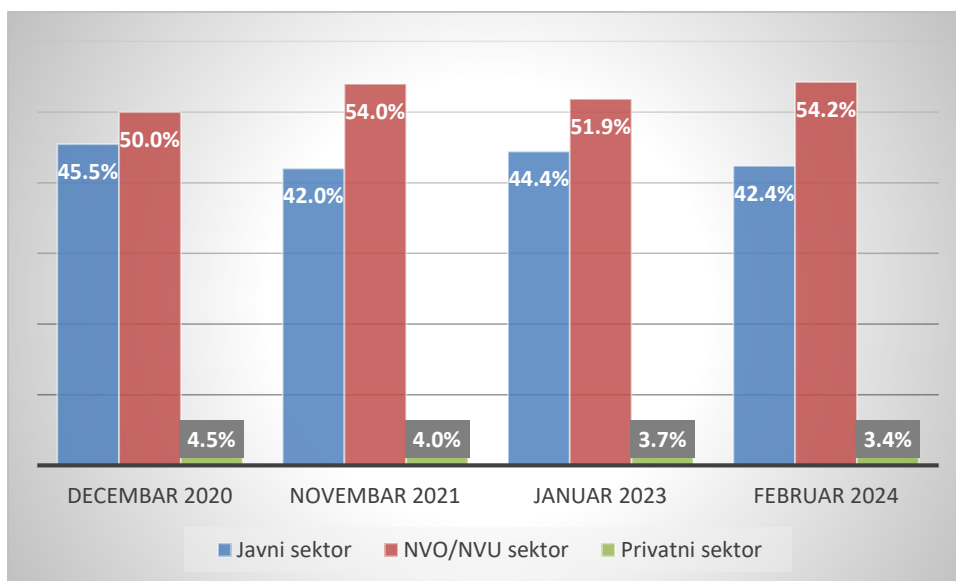
U ovoj izvještajnoj cjelini **pluralizam pružalaca usluga** operacionalizovan je prema sektorima kojima pripadaju licencirani pružaoci usluga, odnosno prema osnivačima, a **pluralizam usluga** prema vrstama odnosno podvrstama usluga za koje su se pružaoci licencirali.

4.3.1 Pluralizam pružalaca usluga

Sektor se najčešće klasifikuje na javni i opšti, pri čemu **javni sektor podrazumjeva pružaoce čiji osnivač je država ili lokalna samouprava**, a opšti sektor sve ostale osnivače (udruženja građana, privredna društva, preduzetnike, fizička lica i dr.) S obzirom da se kao osnivači licenciranih pružalaca usluga u Crnoj Gori aktuelno pojavljuju: Država Crna Gora; jedinice lokalne samouprave; udruženja građana i privredna društva, a kako bi svi akteri bili vidljivi, objedinili smo diferencijaciju prema sektoru i osnivaču, tako da se u ovom dokumentu pružaoci usluga razvrstavaju na: pružaoce iz javnog sektora (osnivač država Crna Gora ili jedinica lokalne samouprave, odnosno opština); pružaoce čiji osnivači su udruženja građana i pružaoce čiji osnivači su privredna društva. Dakle, **ovdje su licencirani pružaoci prema sektoru/osnivaču klasifikovani u tri kategorije, uokvirene kao javni sektor, nevladin sektor i privatni sektor.**

Sljedi prikaz licenciranih pružalaca usluga, analiziranih u četiri vremenska presjeka, prema sektorima/osnivačima.

Grafikon br. 8: Broj licenciranih pružalaca usluga prema sektorima, 2020-2024 (%)

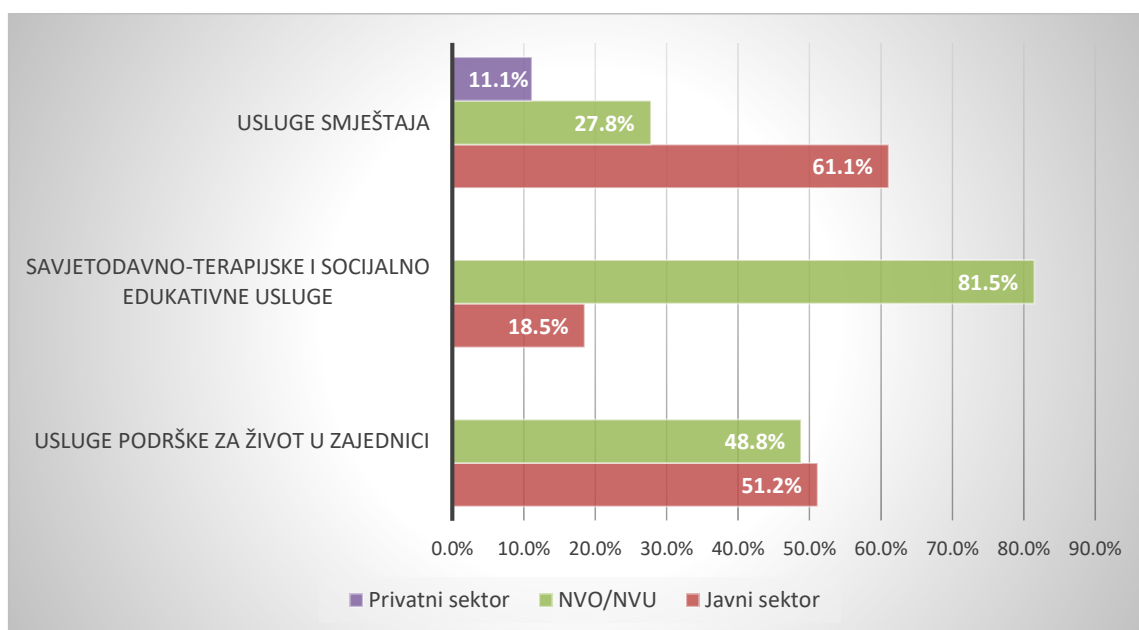

Može se konstatovati da u strukturi licenciranih pružalaca usluga, diferencirano prema sektorima, u svim posmatranim godinama prevalenciju imaju pružaoci čiji osnivači su iz NVO odnosno NVU sektora.

Pri tome se raspodjele licenciranih pružalaca prema sektorima u okviru pojedinih grupa i vrsta usluga znatno razlikuju, što će biti dokumentovano prikazom kako se licencirani pružaoci usluga iz različitih sektora distribuiraju unutar određenih grupa usluga odnosno po vrstama usluga za koje su se licencirali.

Sljedi prikaz distribucija licenciranih pružalaca usluga u februaru 2024. godine, diferencirano prema sektorima i grupi usluga za koje su se licencirali.

Grafikon br. 9: Broj licenciranih pružalaca usluga prema sektoru i grupi usluga, februar 2024 (%)

Iz grafikona je vidljivo da se distribucije pružalaca usluga iz različitih sektora znatno razlikuju u okviru grupa usluga za koje su se licencirali. Može se konstatovati da javni sektor ima vodeću ulogu u obezbjeđivanju usluga smještaja s obzirom da skoro 2/3 pružalaca ovih

usluga dolazi iz javnog sektora, dok u strukturi pružalaca savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga ubjedljivo dominiraju pružaoci iz NVO sektora. U grupi usluga podrške za život u zajednici izbalansiran udio imaju pružaoci iz javnog i NVO sektora. Pružaoci iz privatnog sektora prisutni su samo u grupi usluga smještaja, sa udjelom od oko 11% u strukturi pružalaca usluga unutar ove grupe, a čine svega 3.4% pružalaca u odnosu na ukupan broj pružalaca licenciranih za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite u februaru 2024. godine.

Tabela br. 9: Broj licenciranih pružalaca prema sektoru i vrsti usluga

Grupe/vrste usluga	<i>decembar 2020</i>		<i>novembar 2021</i>		<i>januar 2023</i>		<i>februar 2024</i>	
Usluge podrške za život u zajednici								
DB, TOTAL	21	100.0%	24	100.0%	25	100.0%	27	100.0%
Javni sektor	18	85.7%	19	79.2%	20	80.0%	21	77.8%
NVO sektor	3	14.3%	5	20.8%	5	20.0%	6	22.2%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
PUK, TOTAL	7	100.0%	9	100.0%	9	100.0%	11	100.0%
Javni sektor	1	14.3%	1	11.1%	1	11.1%	1	9.1%
NVO sektor	6	85.7%	8	88.9%	8	88.9%	10	90.9%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
PA, TOTAL	3	100.0%	3	100.0%	3	100.0%	4	100.0%
Javni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
NVO sektor	3	100.0%	3	100.0%	3	100.0%	4	100.0%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
SVRATIŠTE, TOTAL	0	0.0%	0	0.0%	1	100.0%	1	100.0%
Javni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
NVO sektor	0	0.0%	0	0.0%	1	100.0%	1	100.0%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge								
SAVJETOVANJE, TOTAL	5	100.0%	11	100.0%	17	100.0%	18	100.0%
Javni sektor	0	0.0%	1	9.1%	2	11.8%	3	16.7%
NVO sektor	5	100.0%	10	90.9%	15	88.2%	15	83.3%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
TERAPIJA, TOTAL	1	100.0%	2	100.0%	3		4	
Javni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	25.0%
NVO sektor	1	100.0%	2	100.0%	3	100.0%	3	75.0%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
SOS TELEFON, TOTAL	4	100.0%	5	100.0%	7	100.0%	5	100.0%
Javni sektor	1	25.0%	1	20.0%	1	14.3%	1	20.0%
NVO sektor	3	75.0%	4	80.0%	6	85.7%	4	80.0%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Usluge smještaja								
PRIHVATILIŠTE-SKLONIŠTE, TOTAL	6	100.0%	6	100.0%	6	100.0%	8	100.0%
Javni sektor	2	33.3%	3	50.0%	3	50.0%	3	37.5%
NVO sektor	4	66.7%	3	50.0%	3	50.0%	5	62.5%
Privatni sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
USTANOVA, TOTAL	8	100.0%	8	100.0%	9	100.0%	10	100.0%
Javni sektor	6	75.0%	6	75.0%	7	77.8%	8	80.0%
NVO sektor	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Privatni sektor	2	25.0%	2	25.0%	2	22.2%	2	20.0%

Iz prethodne tabele, primjetno je da se pružaoci usluga prema sektorima različito distribuiraju u okviru određenih vrsta usluga za čije pružanje su se licencirali i da se ove razlike u velikoj mjeri održavaju cjelim tokom posmatranog vremenskog perioda. Pri tome u čak šest od devet posmatranih vrsta usluga, ubjedljivo dominiraju pružaoci iz NVO sektora, čiji udio se kreće u rasponu od 75% do 100% u strukturi pružalaca licenciranih za usluge pomoć u kući, personalna asistencija, svratište, savjetovanje, terapija i SOS telefon. Može se konstatovati da su pružaoci iz NVO sektora ključni akteri u ponudi svih usluga u grupi savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, kao i usluga personalne asistencije, pomoći u kući i svratišta u grupi usluga podrške za život u zajednici. Takođe, pružaoci usluga iz NVO sektora čine od 1/2 do 2/3 pružalaca usluge smještaja u prihvatilište/sklonište. Pružaoci iz javnog sektora dominiraju u strukturi pružalaca usluge dnevnog boravka, kao i kod usluge smještaja u ustanovu. Pružaoci iz privatnog sektora se, u svim posmatranim godinama, pojavljuju isključivo u grupi pružalaca usluge smještaja u ustanovu unutar koje čine od 1/4 do 1/5 pružalaca.

4.3.2 Pluralizam usluga socijalne i dječje zaštite/broj usluga koje pružaju licencirani pružaoci prema vrstama i podvrstama

Pluralizam usluga podrazumijeva postojanje više različitih usluga u neposredom okruženju korisnika, u lokalnoj zajednici, koje mogu odgovoriti na različite potrebe i omogućiti ostvarivanje kontinuuma podrške korisnicima. Koncept kontinuuma podrške odnosi se na raznovrsnost usluga koje su povezane i nadovezuju se jedna na drugu tako da odgovaraju na cijeli spektar potreba građana, nezavisno od intenziteta problema sa kojima se oni suočavaju. U odnosu na identifikovane potrebe, pravilnicima su bliže utvrđene ciljne grupe kojima su konkretne usluge namjenjene i u odnosu na njih uspostavljeni minimalni standardi.

U strukturi licenciranih pružalaca iz februara 2024. godine, prisutni su pružaoci devet od ukupno 10 vrsta usluga za koje su, u ranije navedenim pravilnicima, definisani standardi. Potpuno **izostaju pružaoci licencirani za uslugu stanovanje uz podršku**, koja je od odlučujuće važnosti za proces deinstitutionalizacije.

U okviru određenih vrsta usluga pojedini standardi se finije podešavaju prema različitim korisničkim grupama na koji način se razvijaju podvrste usluga. U uspostavljenoj strukturi usluga¹⁴, podvrste usluga prisutne su kod usluge dnevni boravak, kao i kod usluga smještaja, smještaj u prihvatilište - sklonište i smještaj u ustanovu. S obzirom da je za pružanje prethodno navedenih usluga ključno obezbjeđivanje namjenskog objekta, što važi i za uslugu svratište, interesantno je da kod ove usluge izostaje diferencijacija standarda prema korisničkim grupama, odnosno standardi propisani Pravilnikom¹⁵ su identični za odrasla i stara lica koja su beskućnici i djecu koja se zateknu bez nadzora roditelja ili staratelja. Pri tome, čini se važnim pažljivo preispitivati potrebu za uspostavljanjem posebnih standarda za određene korisničke grupe koje se prepoznaju u okviru pojedinačnih usluga, kako bi se izbjegle zamke pretjerane specifikacije.

Od ukupno 18 podvrsta usluga, koje se kroz pravilnike mogu diferencirati u smislu specifikacije standarda za određene korisničke grupe, u februaru 2024. godine prisutno je 15 podvrsta usluga u cjelokupnoj strukturi usluga za čije pružanje su pružiocima izdate licence.

U tabeli koja sljedi prikazano je kako se usluge za koje su se pružaoci licencirali distribuiraju prema vrstama i podvrstama, u februaru 2024. godine, u okviru definisane strukture usluga.

¹⁴ Posmatrano shodno pravilnicima koji su bili na snazi u februaru 2024. godine

¹⁵ Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici („Službeni list Crne Gore“, br. 063/19 od 18.11.2019)

Tabela br. 10: Definisana struktura usluga i distribucija usluga za koje su se pružaoци licencirali prema vrstama i podvrstama, februar 2024

Usluge prema vrstama i podvrstama	Broj usluga/licenci	Procenat
Usluge podrške za život u zajednici		
Dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju	17	17.3%
Dnevni boravak za djecu i mlade sa problemima u ponašanju	3	3.1%
Dnevni boravak za odrasla i stara lica OSI i druga odrasla i stara lica - posebne okolnosti	12	12.2%
PUK za djecu, mlade, odrasle i stare sa smetnjama i teškoćama u razvoju, odnosno invaliditetom	11	11.2%
PA	5	5.1%
Svratište za odrasla i stara lica koja su beskućnici	1	1.0%
Stanovanje uz podršku za lica sa invaliditetom	0	0.0%
Stanovanje uz podršku za mlada lica koja su bila djeca bez roditeljskog staranja do 23 godine života	0	0.0%
Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge		
Savjetovanje	20	20.4%
Terapija	5	5.1%
SOS telefon	5	5.1%
Usluge smještaja		
Prihvatilište - sklonište za djecu	1	1.0%
Prihvatilište - sklonište za odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djecom	7	7.1%
Prihvatilište - sklonište za odrasle i stare koji su beskućnici	1	1.0%
Ustanova za smještaj djece bez roditeljskog staranja, djece čiji razvoj je ometen porodičnim prilikama, djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju i dr.	1	1.0%
Mala grupna zajednica	0	0.0%
Ustanovu za djecu sa problemima u ponašanju	1	1.0%
Ustanova za odrasla i stara lica i odrasle i stare OSI	8	8.2%

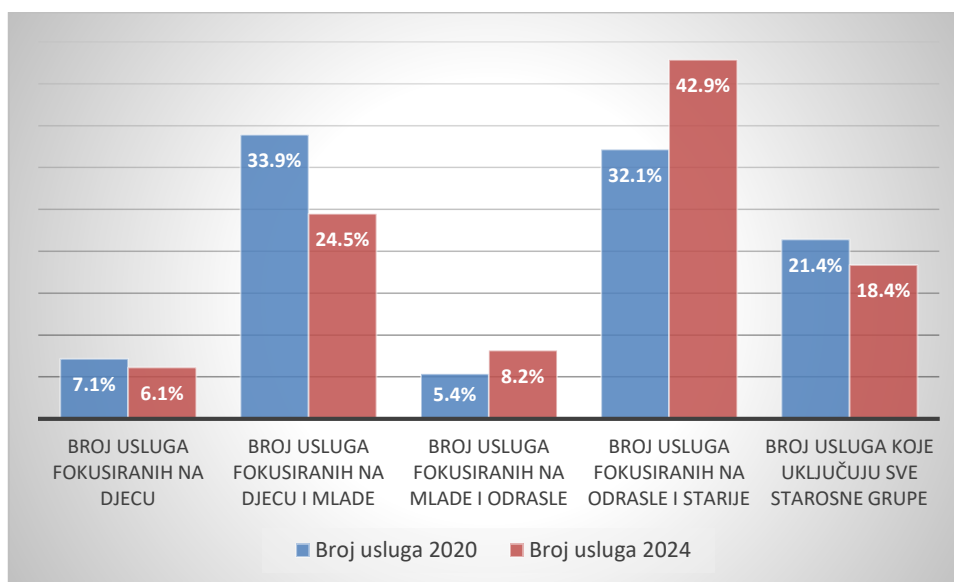
Uočava se da su pojedinačne usluge veoma neravnomjerno zastupljene. Izdvajaju se četiri usluge: savjetovanje, dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju te dnevni boravak za odrasla i stara lica sa invaliditetom, kao i usluga pomoć u kući, koje zajedno obuhvataju 61.2% usluga u okviru cjelokupne strukture licenciranih usluga. Evidentno je da je prisustvo ostalih usluga znatno slabije. Usluge personalne asistencije su malobrojne, posebno

imajući u vidu njihov značaj za ostvarivanje prava na samostalan život osoba sa invaliditetom, a koja usluga se jedina eksplicitno pominje u Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Analizu pluralizma usluga dopuniće razmatranje zastupljenosti usluga usmjerenih ka korisnicima različite starosne dobi u cjelokupnoj strukturi usluga za koje su se pružaoci licencirali kao i u okviru različitih vrsta usluga.

Sljedi prikaz kako se usluge za koje su se pružaoci licencirali distribuiraju, posmatrano u dva vremenska presjeka, u odnosu na starosnu dob korisnika kojima su namijenjene¹⁶.

Grafikon br. 10: Broj usluga za koje su se pružaoci licencirali prema starosnoj dobi korisnika koje targetiraju, 2020-2024 (%)

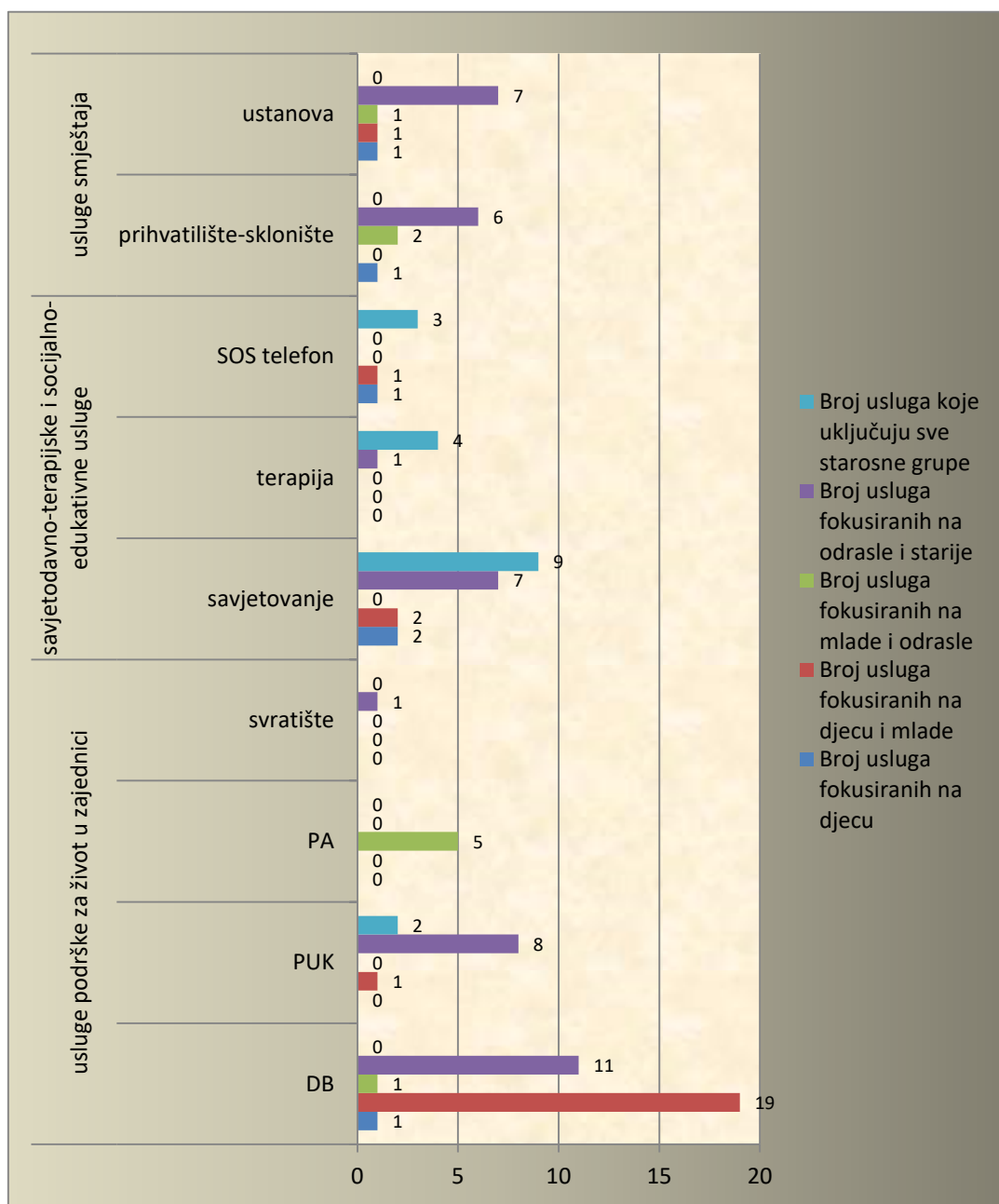
Mogu se zapaziti razlike u distribucijama usluga, diferenciranim prema starosnim grupama korisnika koje targetiraju, unutar posmatranih vremenskih jedinica. Tako **u februaru 2024. godine, upadljivu prevalenciju imaju usluge fokusirane na odrasle i starije korisnike koje čine približno 43% usluga**, dok usluge usmjerene na djecu i mlade obuhvataju blizu 25% odnosno nešto manje od 1/4 usluga u navedenoj godini. Nasuprot tome, na kraju 2020. godine, usluge fokusirane na djecu i mlade bile su gotovo podjednako zastupljene kao i usluge koje u fokusu imaju odrasle i starije korisnike (svaka grupa sa udjelom od oko 33% ili približno sa po 1/3 usluga). Takođe, zapaža se da u obje posmatrane godine važno mjesto u strukturi usluga, sudeći po njihovom udjelu, imaju i usluge koje teže da obuhvate sve starosne grupe ili drugačije rečeno da odgovore na potrebe korisnika duž cijelog razvojnog kontinuuma, koje u prosjeku čine 1/5 usluga. U 2024. godini najmanje su zastupljene usluge koje su usmjerene samo na djecu, dok su u 2020. godini to bile usluge fokusirane na mlade i odrasle korisnike, pri čemu su u obje posmatrane godine usluge koje targetiraju ove korisničke grupe slabo zastupljene.

Interesantno je sagledati kako se u okviru pojedinačnih vrsta usluga za koje su se pružaoci licencirali distribuiraju usluge usmjerene ka korisnicima različite starosne dobi, što je prikazano u sljedećem grafikonu. Ovaj pregled bazira se samo na podacima iz februara 2024. godine¹⁷.

¹⁶ Napominjemo da ovo unekoliko referiše i na podvrste usluga s obzirom da se pojedini standardi u okviru određenih usluga diferenciraju upravo prema uzrastu korisnika

¹⁷ U publikaciji „Analiza licenciranih pružalaca usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori”, objavljenoj 2022. godine, može se vidjeti kakva je bila struktura usluga usmjerenih ka korisnicima različite starosne dobi po vrstama usluga na kraju 2020. godine (strana br. 12 navedene publikacije)

Grafikon br. 11: Distribucija usluga usmjerenih ka korisnicima različite starosne dobi po vrstama usluga, februar 2024

Zapaža se da su usluge koje se mogu pružati korisnicima duž cijelog razvojnog kontinuuma prisutne unutar svih vrsta usluga iz grupe savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga i još jedino kod usluge pomoć u kući, što je očekivano s obzirom da, ni za jednu od ovih usluga, uspostavljeni standardi ne uključuju dodatnu specifikaciju usluge u odnosu na starosnu dob korisnika kojima su namijenjene. Više od 1/2 usluga na nivou grupe savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga čine usluge koje se mogu pružati svim starosnim grupama korisnika. U okviru usluge dnevnog boravka, kao i kod usluge smještaja u ustanovu standardizovane su podvrste usluge posebno fokusirane na korisnike iz konkretnih/različitih starosnih grupa, što doprinosi pluralitetu usluga. Pri tome, u strukturi usluga dnevnog boravka najbrojnije su usluge koje targetiraju djecu i mlade, sa udjelom od skoro 60% unutar usluga dnevnog boravka, dok je situacija upravo obrnuta kod usluga smještaja u ustanovu, gdje više od 2/3 usluga obuhvataju usluge za odrasle i starije korisnike. Kao korisnici usluge personalna asistencija se, shodno njenom određenju, u najvećoj mjeri prepoznaju mlade i odrasle osobe.

U cjelokupnoj strukturi usluga koje obezbjeđuju licencirani pružaoci, najbrojnije su usluge fokusirane na djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i usluge za odrasle i stare OSI. Ove usluge zajedno čine 63.3% od ukupnog broja usluga za čije pružanje su se pružaoci licencirali i percipiraju se kao „crvena nit” koja se provlači kroz gotovo sve vrste usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite.

U širem smislu, o pluralizmu usluga može se razmišljati iz perspektive raznovrsnosti korisničkih grupa koje teže da obuhvate, bez obzira da li to uključuje ili ne uključuje diferencijaciju na nivou uspostavljenih standarda. Određeni uvid u ovaj aspekt pruža tabela u prilogu izvještaja¹⁸.

4.4 RASPROSTRANJENOST USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE NA LOKALNOM NIVOU

Rasprostranjenost usluga socijalne i dječje zaštite na teritoriji Crne Gore analizirana je po opštinama u odnosu na grupe, vrste i podvrste usluga¹⁹. U analizi rasprostranjenosti usluga socijalne i dječje zaštite su, u zavisnosti od vrste usluga, koršćeni i kombinovani različiti kriterijumi. Ovi kriterijumi kod određenih vrsta usluga referišu na broj opština u kojima se nalaze sjedišta pružalaca, dok je kod drugih usluga, prvenstveno kod usluge pomoć u kući, neophodno i daleko relevantnije posmatrati broj opština u kojima se pruža usluga, što usložnjava sagledavanje rasprostranjenosti. Otežavajući faktor je što u registru/ima nisu dosljedno navedeni podaci o konkretnim opštinama u kojima će se usluga/e pružati za sve pružaoce koji se prepoznaju i pozicioniraju kao pružaoci sa kapacitetima za pružanje usluge/a u više opština (npr. Crveni krst Crne Gore, licenciran za usluge pomoć u kući i savjetovanje). Analiza rasprostranjenosti je primjenljiva, odnosno relevantna i smisljena, u prvom redu, za usluge koje se u najvećoj mjeri pružaju na lokalnom nivou, ali može se proširiti i na usluge koje targetiraju korisnike na međuopštinskom, regionalnom ili državnom nivou (SOS telefon, smještaj u prihvatilište/sklonište i smještaj u ustanovu), u kom kontekstu dolazi do promjene interpretativnog okvira.

Kao usluge koje se prvenstveno pružaju na lokalnom nivou ovdje su posmatrane usluge: dnevni boravak, pomoć u kući, personalna asistencija, svratište, savjetovanje i terapija, dakle ukupno šest vrsta, odnosno osam podvrsta usluga.

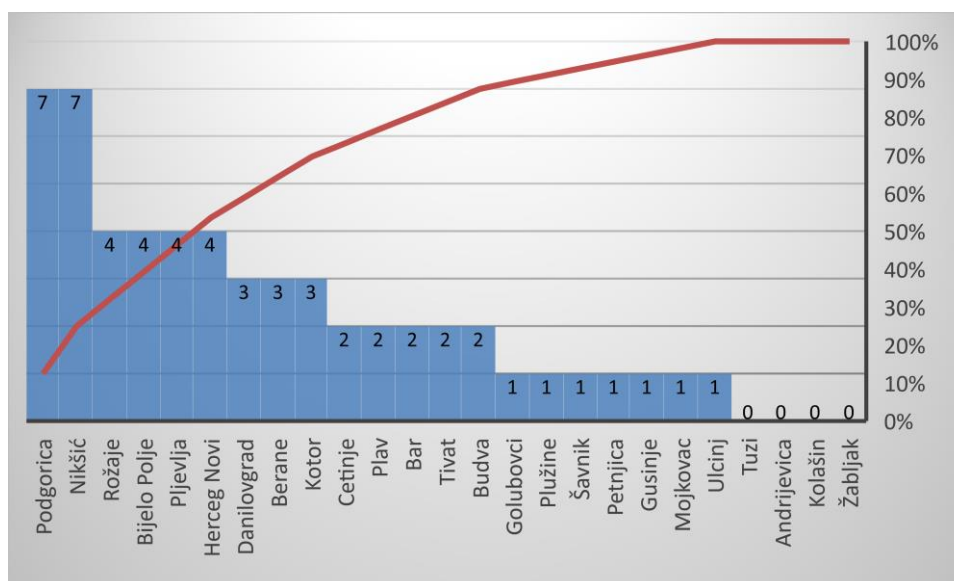
Rasprostranjenost usluge dnevni boravak, svratište, te usluga smještaja (smještaj u prihvatilište – sklonište i smještaj u ustanovu), računata je prema broju opština u kojima su sjedišta licenciranih pružalaca, odnosno mjestu u kojem korisnici koriste usluge, jer se radi o uslugama koje se nužno odvijaju u namjenskom objektu koji je ispunio kriterijume licenciranja. Mada se i kod drugih usluga, kao što su usluge personalna asistencija, pomoć u kući, savjetovanje, terapija i SOS telefon, od pružalaca traži da obezbjede odgovarajući prostor, samo pružanje ovih usluga nije striktno određeno lokacijom i prostornim kapacitetima. To omogućava pružiocima licenciranim za ove usluge više fleksibilnosti u pogledu načina njihovog organizovanja, što se pozitivno reflektuje na diversifikaciju načina/modaliteta pružanja usluga. Trenutno, pojedini pružaoci usluga pomoć u kući, savjetovanja i terapije razvili su kapacitete za pružanje usluge u više opština, što je uslovilo potrebu da se u procjeni rasprostranjenosti ovih usluga kombinuju kriterijumi koji referišu na broj opština u kojima su sjedišta licenciranih pružalaca i na broj opština u kojima se pruža usluga.

U grafikonu koji sljedi prikazano je koliko vrsta/podvrsta usluga koje se pružaju na lokalnom nivou je, u februaru 2024. godine, bilo prisutno u pojedinačnim crnogorskim opštinama.

¹⁸ Vidjeti tabelu u Prilogu br. 5

¹⁹ Vidjeti tabelu u Prilogu br. 6 i tabelu u Prilogu br. 1

Grafikon br. 12: Broj vrsta i podvrsta usluga koje se pružaju na lokalnom nivou po opštinama Crne Gore, februar 2024

Iz grafikona se uočava da su licencirane usluge socijalne i dječje zaštite prisutne u većini opština Crne Gore, te da se broj usluga u opštinama u kojima su evidentirane, posmatran u odnosu na vrste i podvrste usluga, kreće u rasponu od jedne usluge do sedam vrsta usluga u opštini. Ipak, ni u februaru 2024. godine, sudeći prema podacima sadržanim u analiziranom registru, usluge socijalne i dječje zaštite nisu dosegle do svih opština. Opštine u kojima se ne evidentira ni jedna od usluga socijalne i dječje zaštite su: Andrijevica, Kolašin, Tuzi i Žabljak.

U cilju sagledavanja ostvarenih pomaka biće dodatno analiziran broj opština prema odsustvu odnosno prisustvu usluga socijalne i dječje zaštite, te broj opština u kojima se evidentiraju određene vrste/podvrste ovih usluga u posmatranim vremenskim presjecima.

Tabela br. 11: Broj opština u kojima su se pružale usluge socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou, 2020 i 2024

Opštine Crne Gore prema broju vrsta i podvrsta usluga	2020		2024	
	Broj opština	Udio (%)	Broj opština	Udio (%)
Nema usluga u opštini	9	36.0%	4	16.0%
Prisutna jedna usluga	5	20.0%	7	28.0%
Prisutne dvije usluge	6	24.0%	5	20.0%
Prisutne tri usluge	3	12.0%	3	12.0%
Prisutno od četiri do pet usluga	2	8.0%	4	16.0%
Prisutno šest i više usluga	0	0.0%	2	8.0%

Primjetno je da se u posmatranom vremenskom intervalu smanjio broj opština u kojima su, prema raspoloživim podacima, odsutne usluge socijalne i dječje zaštite koje se na lokalnom nivou nude od strane licenciranih pružalaca, od devet opština bez ovih usluga na kraju 2020. godine na četiri opštine u februaru 2024. godine. Generalno se može konstatovati tendencija povećanja broja opština u kojima je prisutna makar jedna usluga te da su se **u februaru 2024. godine, u više od 1/3 crnogorskih opština nudile najmanje tri vrste/podvrste licenciranih usluga.**

Tabela koja sljedi pružiće dodatni uvid u rasprostranjenost pojedinih vrsta usluga socijalne i dječje zaštite na teritoriji Crne Gore u posmatranim vremenskim presjecima.

Tabela br. 12: Rasprostranjenost usluga koje se pružaju na lokalnom nivou – broj JLS u kojima se pruža usluga i udio u ukupnom broju JLS (%), 2020 i 2024

Usluge na lokalnom nivou	2020		2024	
	Broj JLS	Udio (%)	Broj JLS	Udio (%)
Dnevni boravak	14	56.0%	17	68.0%
Pomoć u kući	8	32.0%	15	60.0%
Personalna asistencija	3	12.0%	4	16.0%
Svratište	0	0.0%	1	4.0%
Savjetovanje	4	16.0%	9	36.0%
Terapija	1	4.0%	3	12.0%

Zapaža se da su u obje posmatrane godine **najrasprostranjenije usluge dnevni boravak i pomoć u kući, dok se na trećem mjestu po rasprostranjenosti nalazi usluga savjetovanje**. U februaru 2024. godine, povećao se broj opština u kojima je prisutna svaka od analiziranih usluga u poređenju sa 2020. godinom, pri čemu je evidentno da se održavaju znatne razlike u rasprostranjenosti pojedinih usluga. Pomoć u kući se percipira kao jedina usluga koja trenutno ima potencijale da dosegne do svih opština²⁰, a čini se da bi to u perspektivi budućnosti mogla ostvariti i usluga savjetovanje. S druge strane usluge personalna asistencija, terapija i svratište i dalje su prisutne u vrlo malom broju opština.

Na kraju, posebno imajući u vidu tendenciju da se sve više pružalaca razvijaju tako što se licenciraju za više usluga, prepoznato je kao značajno da u ovo razmatranje uključimo sve pružaoce, odnosno sve vrste i podvrste usluga za koje su se licencirali. Ovo naročito iz razloga što se stiče utisak da prisustvo makar jednog pružaoca licenciranog za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za neku od propisanih vrsta odnosno podvrsta usluga lociranog na teritoriji određene opštine, posebno kada je riječ o pružaocima usluga smještaja u ustanovu, otvara povoljnije perspektive za razvoj više vrsta usluga u toj opštini. Naime, pružaoci usluga smještaja u ustanovu u sklopu procesa transformacije postaju važan resurs za razvijanje mreže usluga u zajednici.

Tabela koja sljedi daje sumarni pregled svih vrsta odnosno podvrsta usluga uspostavljenih u sistemu socijalne i dječje zaštite u februaru 2024. godine i broja opština u kojima se pružaju ove usluge te udijela opština u kojima su prisutne navedene usluge u ukupnom broju opština.

²⁰ Ukoliko se to već nije desilo s obzirom da nedostaju podaci o opštinama u kojima ovu uslugu pruža Crveni krst Crne Gore

Tabela br. 13: Broj opština u kojima su prisutne licencirane usluge socijalne i dječje zaštite prema vrsti i podvrsti usluga, februar 2024

Usluge prema vrstama i podvrstama	Broj opština	Procenat
Usluge podrške za život u zajednici		
Dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju	15	60.0%
Dnevni boravak za djecu i mlade sa problemima u ponašanju	2	8.0%
Dnevni boravak za odrasla i stara lica OSI i druga odrasla i stara lica - posebne okolnosti	7	28.0%
PUK za djecu, mlade, odrasle i stare sa smetnjama i teškoćama u razvoju, odnosno invaliditetom	15	60.0%
PA	4	16.0%
Svratište za odrasla i stara lica koja su beskućnici	1	4.0%
Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge		
Savjetovanje	9	36.0%
Terapija	3	12.0%
SOS telefon	3	12.0%
Usluge smještaja		
Prihvatište - sklonište za djecu	1	4.0%
Prihvatište - sklonište za odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djecom - žene, žrtve svih oblika nasilja ili u riziku da postanu žrtve	4	16.0%
Prihvatište - sklonište za odrasle i stare koji su beskućnici	1	4.0%
Ustanova za smještaj djece bez roditeljskog staranja i djece čiji razvoj je ometen porodičnim prilikama	1	4.0%
Ustanovu za djecu sa problemima u ponašanju	1	4.0%
Ustanova za odrasla i stara lica i odrasle i stare OSI	6	24.0%

Posmatrano prema vrstama i podvrstama usluga za koje su se pružaoci licencirali, primjetno je da su **najrasprostranije usluge dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju i pomoć u kući**, svaka od njih prisutna u 15 ili 60 % opština Crne Gore. Sljedeća po zastupljenosti je usluga savjetovanje koja je prisutna u devet opština, dok je usluga dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom i odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite prisutna u sedam opština.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Usluge socijalne i dječje zaštite predstavljaju najbolji odgovor na potrebe osjetljivih društvenih grupa u njihovom neposrednom okruženju.

U februaru 2024. godine usluge socijalne i dječje zaštite pružalo je 59 pružalaca, lociranih u 17 ili 68% opština Crne Gore, koji su posjedovali 98 licenci za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za konkretne usluge za čije pružanje su im izdate licence. Usluge licenciranih pružalaca se, prema u tom trenutku važećim standardima, distribuiraju u okviru devet vrsta odnosno 15 podvrsta i generalno posmatrano uspevaju da dopru do gotovo svih crnogorskih opština.

Nalazi istraživanja pokazuju da se u periodu od kraja 2020. godine do marta 2024. godine kontinuirano povećavao broj pružalaca licenciranih za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite i broj usluga za koje su im izdate licence, što upućuje na pozitivan tok i primjetne efekte procesa licenciranja pružalaca usluga.

Broj licenciranih pružalaca po svim vrstama usluga, u februaru 2024. godine je veći nego što je bio u decembru 2020. godine, pri čemu se dinamika rasta znatno razlikuje od jedne do druge vrste usluge. U svim posmatranim godinama najviše je pružalaca usluga sa licencom/ama za uslugu/e dnevnog boravka. Kontinuitet rasta broja pružalaca cijelim tokom posmatranog perioda postoji samo kada je riječ o pružaocima koji su se licencirali za uslugu dnevni boravak, uslugu savjetovanja i uslugu terapija.

U poređenju sa 2020. godinom, zapaža se naročito intenzivna dinamika licenciranja pružalaca za uslugu savjetovanje i za uslugu terapija te se može konstatovati da su u proteklom periodu napravljeni krupni pomaci ka široj implementaciji bogate palete ovih usluga u sistem socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori. Najmanje promjene prisutne su u licenciranju pružalaca za usluge personalna asistencija, SOS telefon, kao i kod pružalaca licenciranih za usluge smještaja.

Podaci sadržani u analiziranim registrima pokazuju da su gotovo svi pružaoci blagovremeno obnavljali licence, što upućuje na njihovu motivisanost da pružaju usluge za koje su se licencirali i predstavlja jedan od aspekata važnih za uspostavljanje i održavanje kontinuiteta u pružanju usluga.

Uočava se tendencija kod pružalaca usluga da ostvare više licenci, tako da porast broja licenciranih usluga nije praćen srazmjernim povećanjem broja i diverziteta pružalaca. Takođe, određeni pružaoci licencirali su se za pružanje različitih vrsta usluga, što pored mogućih prednosti nosi i određene rizike. Rizici su prvenstveno povezani sa pitanjem koliko su ljudski resursi s kojima ovi pružaoci raspolažu dovoljni da obezbjede uslove za kvalitetno pružanje različitih usluga. Naime, korišćenje postojećih stručnih kapaciteta za pružanje različitih usluga koje razvija i nudi jedan pružalac, može se nepovoljno reflektovati na kvalitet ovih usluga zbog preopterećenosti, iscrpljivanja i profesionalnog sagorijevanja malobrojnih neposrednih izvršilaca u situaciji kada se isti izvršioci angažuju na pružanju više usluga.

Proces licenciranja se pozitivno reflektovao na ostvarivanje pluralizma pružalaca usluga, što je u skladu sa trasiranim strateškim opredeljenjima i ciljevima. U strukturi licenciranih pružalaca usluga, diferencirano prema sektorima, u svim posmatranim godinama, prevalenciju imaju pružaoci čiji osnivači su iz NVO odnosno NVU sektora, pri čemu se distribucije pružalaca usluga iz različitih sektora znatno razlikuju u okviru grupa i vrsta usluga za koje su se licencirali. Može se konstatovati da javni sektor ima vodeću ulogu u obezbjeđivanju usluga smještaja s obzirom da skoro 2/3 pružalaca ovih usluga dolazi iz javnog sektora, dok u strukturi pružalaca savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga ubjedljivo dominiraju pružaoci iz NVO sektora. U grupi usluga podrške za život u zajednici izbalansiran udio imaju pružaoci iz javnog i NVO sektora. Pružaoci iz privatnog sektora prisutni su samo u grupi usluga

smještaja, i to u okviru usluga smještaja u ustanovu. U okviru šest od devet posmatranih vrsta usluga postoji dominacija licenciranih pružalaca iz NVO sektora.

Povećanje broja licenciranih pružalaca usluga doprinijelo je i geografskoj rasprostranjenosti usluga, odnosno povećanju njihove prisutnosti u regionima i opštinama.

U svim posmatrnim godinama najviše licenciranih pružalaca usluga locirano je u centralnom regionu, a najmanje ih je u sjevernom regionu. Samo u centralnom regionu prisutna je relativno ravnomjerna distribucija pružalaca po grupama usluga za čije pružanje su se licencirali. Pri tome se čini posebno važnim to što je u centralnom regionu fino izbalansiran broj pružalaca licenciranih za usluge podrške za život u zajednici i broj pružalaca sa licencama za pružanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga s obzirom da su kombinacija i sinergijski efekat ovih usluga često ključni za preveniranje korišćenja usluga u restriktivnom okruženju. Posmatrano po vrstama usluga može se konstatovati da je približno ravnomjerna distribucija pružalaca po regionima prisutna samo kod usluga DB i PUK, dok su pružaoci licencirani za druge vrste usluga pretežno koncentrisani u centralnom regionu. Takođe, primjetno je da pružaoci licencirani za određene vrste usluga nedostaju u pojedinim regionima. Tako je za uslugu svratište licenciran samo jedan pružalac iz centralnog regiona, i to za pružanje ove usluge odraslim i starim licima koja su beskućnici. Pored toga, u primorskom regionu nedostaju pružaoci licencirani za uslugu PA i uslugu terapija, dok u sjevernom regionu nema pružalaca licenciranih za uslugu SOS telefon. Usluge personalne asistencije su malobrojne, posebno imajući u vidu njihov značaj za ostvarivanje prava na samostalan život osoba sa invaliditetom te da se ova usluga jedina eksplicitno pominje u Konvenciji UN o pravima osoba sa invaliditetom.

U februaru 2024. godine licenciranih pružalaca usluga nije bilo u osam opština, od kojih sedam opština pripadaju sjevernom, a jedna opština centralnom regionu. Konkretno, licencirani pružaoci usluga nisu prisutni u opštinama: Andrijevića, Gusinje, Kolašin, Petnjica, Plužine, Šavnik, Žabljak i Tuzi. Pružaoci locirani u opštinama Podgorica i Nikšić (ukupno 27 pružalaca) obuhvataju 45.8% ili gotovo 1/2 svih pružalaca koji su raspolagali licencama za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite u februaru 2024. godine (59 pružalaca).

Važno je imati u vidu da nedostatak licenciranih pružalaca u prethodno navedenim opštinama ne znači nužno da stanovnici ovih opština na raspolaganju nemaju nijednu od licenciranih usluga socijalne i dječje zaštite s obzirom da određeni pružaoci svojim uslugama teže da obuhvate i korisnike iz drugih opština ili su usluge za čije pružanje su se licencirali orijentisane ka korisnicima na državnom nivou.

Pružanje usluga u više opština potencijalno upućuje na veće kapacitete i značajnije resurse licenciranih pružalaca. Prilikom pružanja usluga jednog pružaoca u više opština važna je adekvatna kontrola kvaliteta, jer standardi određenih usluga ne uslovljavaju povećanje broja stručnih radnika u odnosu na broj korisnika niti su povezani sa brojem lokacija/opština na kojima se pruža usluga.

U strukturi licenciranih pružalaca u februaru 2024. godine prisutni su pružaoci devet od ukupno 10 vrsta usluga za koje su definisani standardi. Potpuno **izostaju pružaoci licencirani za uslugu stanovanje uz podršku**, koja usluga je od odlučujuće važnosti za proces deinstitutionalizacije. Od ukupno 18 podvrsta usluga, koje se kroz pravilnike mogu diferencirati u smislu specifikacije standarda za određene korisničke grupe, u februaru 2024. godine, prisutno je 15 podvrsta usluga u cjelokupnoj strukturi usluga za čije pružanje su pružaocima izdate licence. To znači da pluralizam usluga nije ostvaren u svom punom obimu.

Među razvijenijim, odnosno najrasprostranjenijim uslugama, su usluge: dnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju (prisutne u 15 ili 60% opština); pomoć u kući za djecu, mlade, odrasle i stare sa smetnjama i teškoćama u razvoju odnosno s invaliditetom (takođe prisutne u 15 ili 60% opština); savjetovanje (prisutne u devet ili 36%

opština) i dnevni boravak za odrasla i stara lica s invaliditetom i druga odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite (prisutne u sedam ili 28% opština). Usluge svratište, dnevni boravak za djecu sa problemima u ponašanju, personalna asistencija i terapija uspostavljene su u veoma malom broju opština.

U posmatranom vremenskom intervalu (od kraja 2020. godine do februara 2024. godine), smanjuje se broj opština u kojima nema ni jedne usluge socijalne i dječje zaštite koju na lokalnom nivou nudi neki od licenciranih pružalaca. Ipak, prema raspoloživim podacima, ni u februaru 2024. godine, usluge socijalne i dječje zaštite nisu bile prisutne u opštinama Andrijevica, Kolašin, Tuzi i Žabljak.

Značajan podatak predstavlja to da su u februaru 2024. godine u više od 1/3 crnogorskih opština bile prisutne najmanje tri vrste/podvrste usluga socijalne i dječje zaštite za koje su pružaoci posjedovali licence.

Pomoć u kući se percipira kao jedina usluga koja trenutno ima potencijale da dosegne do svih opština, a čini se da bi to u perspektivi bliže budućnosti mogla ostvariti i usluga savjetovanje.

Može se konstatovati da se istovremeno sa razvojem sistema usluga koje obezbjeđuju pružaoci licencirani za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za jednu ili više usluge, razvijao i sam postupak licenciranja i usavršavao način vođenja registara o licenciranim pružiocima, tako da ovi registri iz godine u godinu sadrže sve više relevantnih podataka o uslugama za koje su se pružaoci licencirali i o karakteristikama pružaoca. Ipak, smatramo da postoji puno prostora za dodatna unapređenja, odnosno sistematska uređivanja sadržaja i strukture registra kako bi se iz njega jasno i bez dileme moglo utvrditi kojim grupama i podgrupama korisnika su namjenjene usluge za koje su pružiocima izdate licence, koliki je kapacitet konkretnih usluga i u kojim opštinama se ove usluge pružaju.

Čini se važnim pažljivo promišljati i kontinuirano preispitivati potrebu za uspostavljanjem posebnih standarda za određene korisničke grupe koje se prepoznaju u okviru pojedinačnih usluga kako bi se izbjegle zamke pretjerane specifikacije.

Na nivou pojedinačnih usluga koje se odvijaju u namjenskim objektima nameće se pitanje da li i u kojoj mjeri su ove usluge dostupne stanovnicima drugih opština, te je kod ovih usluga i uopšte kod svih usluga koncipiranih tako da targetiraju korisnike iz više opština ili na nivou Crne Gore, važno analizirati iz kojih opština su korisnici svakog pojedinačnog pružaoca usluge, što međutim izlazi iz okvira ovog izvještaja, a istovremeno predstavlja podsticaj za dalja istraživanja.

Generalno posmatrano, iz nalaza ovog istraživanja proizilazi da postoji potreba za većim brojem pružalaca licenciranih za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite za različite usluge, u prvom redu za usluge koje će korisnicima biti pružane u njihovom neposrednom okruženju odnosno na nivou lokalne zajednice. Neophodno je da se u daljem planiranju razvoja usluga u lokalnim zajednicama obrati veća pažnja na usluge koje su slabo zastupljene i podstakne njihovo razvijanje.

Malobrojne su usluge koje u fokusu imaju podršku porodicama te je potrebno više investirati u njihovo razvijanje i promovisanje. Ove usluge se trenutno najviše prepoznaju unutar grupe savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, ali nisu dovoljno vidljive.

Iako su nedovoljno razvijene, nejednako teritorijalno rasprostranjene i nedovoljno održive u opštinama, usluge u zajednici predstavljaju najefikasniji način da se unaprijedi položaj i kvalitet života svih građana, a posebno onih koji su u povišenom riziku od socijalne isključenosti. Kako bi započeti proces razvoja usluga u zajednici nastavio da živi i nesmetano se odvija, potrebno je obezbjeđiti uslove i mehanizme da JLS/opštine imaju sigurne izvore

sredstava za obezbjeđivanje neophodnih usluga u zajednici, kao i obavezu da ta sredstva namjenski koriste.

Na kraju, važno je ponovo naglasiti da usluge koje se razvijaju treba da omoguće zadovoljenje potreba različitih korisnika, umanje i ublaže rizike i poboljšaju kvalitet njihovog života. U vezi sa tim potrebno je s jedne strane održavati kontinuitet i unaprijeđivati kvalitet postojećih usluga, a s druge strane raditi na širenju, razvijanju i inoviranju usluga osluškajući potrebe korisnika. Takođe, važno je da mogućnosti za osmišljavanje, pilotiranje i standardizaciju novih usluga budu kontinuirano otvorene te da se identifikuju i adekvatno podrže dobre prakse.

LITERATURA

Analiza licenciranih pružalaca usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori (2022), Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Podgorica

Dostupnost licenciranih usluga (2023), Savez slijepih Crne Gore

Izmjenjena Evropska socijalna povelja

https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_609401/objava_151577/fajlovi/evropska_socijalna_povelja.pdf

Izveštaj o uslugama socijalne zaštite na lokalnom nivou koje pružaju licencirani pružaoci usluga u periodu 2016-2020 godina (2022), Beograd, Republički zavod za socijalnu zaštitu

Mapiranje usluga i programa socijalne i dječje zaštite u nadležnosti jedinica lokalne samouprave u AP Vojvodini (2023), Novi Sad, Pokrajinski zavod za socijalnu i dječju zaštitu

Matković G., Stranjaković, M. (2020), Mapiranje usluga socijalne zaštite i materijalne podrške u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije https://socijalnouklucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2020/09/Mapiranje_usluga_socijalne_zastite_i_materijalne_podrske_u_nadleznosti_JLS_u_RS.pdf

Maričić, B. (2019). Razvoj usluga socijalne zaštite – podrška poboljšanju kvaliteta života dece i porodica. Aktuelnosti XX br. 1-2/2019

Vuković, D., Dakić, B. (2016). Usluge socijalne i dječje zaštite: Priručnik za polaganje stručnog ispita, Ministarstvo rada i socijalnog staranja&UNDP&Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Podgorica

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluga podrške za život u zajednici („Službeni list Crne Gore“, br. 063/19 od 18.11.2019, 053/24 od 07.06.2024, 062/24 od 28.06.2024 i 104/24 od 31.10.2024)

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga („Službeni list Crne Gore“, br. 076/19 od 31.12.2019)

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja u prihvatilištu - skloništu („Službeni list Crne Gore“, br. 026/14 od 20.06.2014, 017/16 od 11.03.2016, 015/18 od 09.03.2018, 076/19 od 31.12.2019)

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih lica („Službeni list Crne Gore", br. 058/14 od 29.12.2014, 021/16 od 25.03.2016, 015/18 od 09.03.2018, 065/19 od 02.12.2019)

Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga, normativima i minimalnim standardima usluga za smještaj djece i mladih u ustanovu i malu grupnu zajednicu („Službeni list Crne Gore“, br. 018/18 od 23.03.2018)

Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje, suspenziju i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite („Službeni list Crne Gore“, br. 038/18 od 13.06.2018, 076/19 od 31.12.2019, 016/21 od 17.02.2021, 084/21 od 02.08.2021, 059/22 od 03.06.2022 i 084/24 od 06.09.2024)

Pravilnik o standardima za akreditaciju programa obuke, odnosno programa pružanja usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite, načinu sprovođenja postupka akreditacije programa, sadržini i obliku sertifikata („Službeni list Crne Gore“, br. 147/22 od 29.12.2022)

Sektorska analiza za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2024. godini za oblast „Pomoć starijim licima“, Crna Gora, Ministarstvo rada i socijalnog staranja <https://www.gov.me/clanak/sektorska-analiza-za-2024-godinu-3>

Sektorska analiza za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2024. godini za oblast „Društvena briga o djeci i mladima“ <https://www.gov.me/clanak/sektorska-analiza-za-2024-godinu-2>

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore“, br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017, 050/17 od 31.07.2017, 059/21 od 04.06.2021, 145/21 od 31.12.2021, 145/21 od 31.12.2021, 003/23 od 10.01.2023)

Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni list Crne Gore“, br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019, 038/20 od 25.04.2020, 050/22 od 09.05.2022, 084/22 od 01.08.2022)

Žegarac, N., Brkić, M (2008). Razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite – ka standardima kvaliteta, Beograd

PRILOG BR. 1: Podaci o pružaocima usluga i uslugama za koje su im izdate licence (sistematizovani iz Registra licenciranih pružaoca usluga, februar 2024. godine)

RB PRUŽAOCA	Naziv i sjedište pružaoca usluge/usluga (februar 2024. godine)	Grupa/vrsta usluge	Ciljna grupa/podvrsta usluge	Kapacitet usluge/maksimalan broj korisnika	Teritorija na kojoj su korisnici kojima je usluga namjenjena
1	NVO Centar za prava djeteta Crne Gore, Podgorica, Vlada Četkovića 54	Usluga podrške za život u zajednici/ dnevni boravak	Djeca i mladi sa problemima u ponašanju		
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca, odrasla i stara lica		
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/terapija	Djeca, odrasla i stara lica		
2	NVU Udrženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama u razvoju Crne Gore - Pružite nam šansu, Podgorica, Jerevanska br. 40	Usluga podrške za život u zajednici/ dnevni boravak	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi		
3	JU Centar Ljubović, Podgorica, Podljubović bb.	Usluge smještaja/smještaj u ustanovu	Djeca i mladi sa problemima u ponašanju		
		Usluga podrške za život u zajednici/ dnevni boravak	Djeca i mladi sa problemima u ponašanju		
4	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Podgorica, Podgorica, Dositeja Obradovića br. 12	Usluga podrške za život u zajednici/ dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	20	Glavni grad Podgorica

		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju; djeca bez roditeljskog staranja; djeca čiji roditelji nisu u stanju da se o njima staraju; djeca čiji roditelji nisu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava; samohrani roditelji sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život; odrasla i stara lica sa invaliditetom; djeca, odrasla i stara lica kojima je zbog posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		
5	Crveni krst Crne Gore, Podgorica, Jovana Tomaševića br. 6	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica sa invaliditetom; odrasla i stara lica kojima je zbog posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		Teritorija Crne Gore
		Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući			
6	Udruženje za socijalnu sigurnost, Podgorica, Četvrti jul 103, S-10	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	30	
	<i>NVO Udruženje za socijalnu sigurnost, Podgorica, Velimira Terzića 9</i>	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca sa problemima u ponašanju	8	
7	NVO Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju, Podgorica, Ivana Milutinovića br. 5	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi/osobe sa invaliditetom do 27 godine života	21	
8	Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, Podgorica	Usluga podrške za život u zajednici/personalna asistencija			

9	NVO Juventas, Podgorica, Marka Miljanova 42	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica koja zloupotrebljavaju droge ili druga opojna sredstva; odrasla i stara lica koja zloupotrebljavaju droge ili druga opojna sredstva, a koja su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije; trudnice bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život kada su osobe koje koriste droge ili osobe koje pružaju seksualne usluge ili osobe koje su bile na izdržavanju kazne zatvora; samohrani roditelji sa djetetom bez porodične podrške i odgovarajućih uslova za život ukoliko su osobe koje koriste droge ili se bave pružanjem seksualnih usluga ili su bili na izdržavanju kazne zatvora; odrasla i stara lica koja zloupotrebljavaju droge i druga opojna sredstva ili su bila na izdržavanju kazne zatvora, a koja su LGBTIQ osobe, pružaju seksualne usluge i beskućnici su; djeca, odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		
	<i>NVO Juventas, Podgorica, Oktobarske revolucije br. 78</i>	Usluga podrške za život u zajednici/svratište	Odrasla i stara lica koja su beskućnici		
10	SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja - Podgorica, Bratstva i jedinstva 6/III	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje			

		Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Žene, odnosno žene sa djetetom/djecom, koje su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve	5	Teritorija Crne Gore
11	NVO Cazas, Podgorica, Petra Prlje br. 41	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Mlada, odrasla i stara lica koja zloupotrebljavaju alkohol, droge ili druga opojna sredstva		
12	NVO Futura, Podgorica, Gojka Radonjića br 70 a	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite - osobe sa demencijom		Glavni grad Podgorica
	<i>NVO Futura, Nikšić, Duklo</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite - osobe sa demencijom	15	
13	NVO Crnogorski ženski lobi Podgorica, Četvrti jul	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/SOS telefon			
	<i>NVO Crnogorski ženski lobi, Podgorica, Boška Popovića br.15</i>	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca, odrasla i stara lica koja su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve		Teritorija Crne Gore
14	JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika PAS-I, Podgorica, Kakaricka Gora bb.	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/terapija	Odrasla i stara lica koja zloupotrebljavaju alkohol, droge i druga opojna sredstva		
15	NVU Roditelji, Podgorica, Bracana Bracanovića 74/A	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/SOS telefon			
16	NVO Sigurna ženska kuća, Podgorica, Zagrebačka br. 23	Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica odnosno odrasla lica sa djetetom	17	Teritorija Crne Gore

17	NVO "Sistem", Podgorica, Zmaj Jovina 17	Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica- žene, odnosno žene sa djecom, koje su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve	16	Teritorija Crne Gore
18	JU Zavod "Komanski most" Podgorica, Gornja Gorica bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla lica sa invaliditetom (intelektualni invaliditet)	120	Teritorija Crne Gore
19	JU Dom starih Podgorica, Bulevar Veljka Vlahovića bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla i stara lica	274	Teritorija Crne Gore
20	Nevladino udruženje Impuls, Podgorica, Malo brdo N 3-4/VII	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/terapija	Djeca bez roditeljskog staranja; djeca čiji roditelji nisu u stanju da se o njima staraju; djeca čiji roditelji nisu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava; djeca u sukobu sa zakonom; djeca, odrasla i stara lica koja su su žrtve zanemarivanja, zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve; djeca, odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		Glavni grad Podgorica

	<i>Nevladino udruženje Impuls, Nikšić, Milice Vučinić br. 4</i>	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/terapija	Djeca bez roditeljskog staranja; djeca čiji roditelji nisu u stanju da se o njima staraju; djeca čiji roditelji nisu saglasni oko načina vršenja roditeljskog prava; djeca u sukobu sa zakonom; djeca, odrasla i stara lica koja su su žrtve zanemarivanja, zlostavljanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve; djeca, odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		Opština Nikšić
21	JU Centar za pružanje usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite za opštinu Golubovci, Golubovci	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	25	Opština Zeta - Golubovci
22	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasle osobe sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje, Cetinje, Bajice br. 27	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	20	Priestonica Cetinje
	Bajice 72 (?), Cetinje	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	10	Opština Cetinje
23	JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u opštini Danilovgrad, Danilovgrad, Jefta Čaja Šćepanovića bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	15	Opština Danilovgrad
24	NVO "Crnogorski bezbjedonosni forum"	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	10	Opština Danilovgrad

	Danilovgrad, Đoka Kovačevića br.10				
25	NVO "Rastimo zajedno", Danilovgrad, Pažići bb.	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje			
26	NVO "Akcija za ženska i dječja prava", Danilovgrad, Njegoševa bb.	Usluga smještaja/smještaju u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djecom, koja su žrtve ili svjedoci zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije i lica kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve - crnogorski državljani sa prebivalištem na teritoriji države, stranci sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim boravkom u državi, azilanti i stranci pod subsidijarnom zaštitom	6	Teritorija Crne Gore
27	"Dom starih" DOO Danilovgrad, Danilovgrad, Martinići bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla i stara lica	46	Teritorija Crne Gore
28	DOO N&S INVEST COMPANY DANILOVGRAD - Dom starih "Nana", Danilovgrad, Martinići bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla i stara lica sa invaliditetom i odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik zaštite	30	Teritorija Crne Gore
29	JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe s invaliditetom Nikšić, Nikšić, VI crnogorske bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi		
		Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	30	Opština Nikšić

30	Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore "Defendologija", Nikšić, Vuka Karadžića bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa problemima u ponašanju		
31	JU Dom starih "Nikšić", Nikšić, Trebješka bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Stara lica, odrasla lica sa invaliditetom i odrasla i stara lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		
	<i>JU Dom starih "Nikšić", Nikšić, Duklo bb.</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica; odrasla i stara lica sa invaliditetom	16	Opština Nikšić
	<i>JU Dom starih "Nikšić", Nikšić, Vardarska br. 3</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica; odrasla i stara lica sa invaliditetom	9	Opština Nikšić
32	Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju, Nikšić, Gavrića Principa bb.	Usluga podrške za život u zajednici/personalna asistencija			
	<i>Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju, Nikšić, Pavla Kovačevića br.10</i>	Usluga podrške za život u zajednici/personalna asistencija	Korisnici lične invalidnine , odnosno dodatka za njegu i pomoć koji su u radnom odnosu ili su uključeni u sistem visokog obrazovanja, odnosno obrazovanja odraslih	5	Opština Nikšić
		Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	8	Opština Nikšić
33	NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, Nikšić, Put Oštrovac bb.	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Žene i djeca koji su korisnici ili su bili korisnici usluge SOS skloništa za žene i djecu sa iskustvom nasilja koju vodi NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja		
	<i>NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, Nikšić, Vuka Karadžića br. 97</i>	Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Žene, odnosno žene sa djetetom/djecom, koje su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja i nasilja u	20	Teritorija Crne Gore

			porodici ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve		
		Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica - žene koje su žrtve trgovine ljudima	3	Teritorija Crne Gore
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/SOS telefon	Djeca, odrasla i stara lica koja su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve		Teritorija Crne Gore
34	Udruženje mladih sa hendikepom Nikšić, Nikšić, Vuka Karadžića bb.	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	20	Opština Nikšić
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	10	Opština Plužine
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	10	Opština Šavnik
35	NVO Centar za romske inicijative, Nikšić, Novice Cerovića br. 29	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/SOS telefon	Žrtve dječjeg ugovorenog braka		Teritorija Crne Gore
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca kojoj je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite		
36	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Berane, Berane, Dragiše Radevića br. 4	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djecai mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	35	Opštine Berane, Andrijevica i Petnjica

37	NVO Crnogorska iskra Berane, Berane, Svetog Save br. 15	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/terapija	Djeca, odrasla i stara lica koja su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve		
38	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Lipa" Plav, Plav, Korita bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi		
39	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Rožaje, Rožaje, Bandžovo brdo - Carine	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi		
40	NVO "Nova perspektiva" Rožaje, Ulica 30. septembar	Usluga podrške za život u zajednici/personalna asistencija	Korisnici lične invalidnine, odnosno dodatka za njegu i pomoć koji su u radnom odnosu ili su uključeni u sistem visokog obrazovanja, odnosno u sistem obrazovanja odraslih	5	Opština Rožaje
		Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	70	Opština Rožaje
41	Ikre Rožaje, Rožaje, Maršala Tita bb.	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Žene i djeca žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici ili eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve		
42	JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Tisa", Bijelo Polje, Medanovići bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	30	Opština Bijelo Polje
43	JU Dom starih "Bijelo Polje", Bijelo Polje, Medanovići br. 3	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	20	Opština Bijelo Polje
	<i>JU Dom starih "Bijelo Polje", Bijelo Polje, Medanovići bb.</i>	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla i stara lica		

44	JU "Centar za podršku djeci i porodici" Bijelo Polje, Bijelo Polje, Ulica Slobode bb.	Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica, odnosno odrasla lica sa djetetom/djecom	5	Teritorija Crne Gore
45	Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, Bijelo Polje, Medanovići bb.	Usluga podrške za život u zajednici/personalna asistencija	Korisnici lične invalidnine, odnosno dodatka za njegu i pomoć koji su u radnom odnosu ili su uključeni u sistem visokog obrazovanja, odnosno u sistem obrazovanja odraslih	4	Opština Bijelo Polje
		Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasla i stara lica sa invaliditetom	10	Opština Bijelo Polje
46	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Mojkovac", Mojkovac, Dušana Tomovića bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju		
47	JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom Pljevlja, Pljevlja, Voja Đenisijevića br. 14	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	25	Opština Pljevlja
		Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla lica sa invaliditetom	20	Opština Pljevlja
48	JU Dom starih "Pljevlja", Pjlevlja, Dušana Obradovića br. 20	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	62	Teritorija Crne Gore
	<i>JU Dom starih "Pljevlja", Pjlevlja, IV Sandžačke br. 76</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	13	
49	Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju "Zračak nade" Pljevlja, Voja Đenisivljevića br. 14	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasla i stara lica sa invaliditetom	12	
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odrasla i stara lica sa invaliditetom	20	Opština Pljevlja

50	Caritas Crne Gore, Bar, Popovići 98 B	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom	100	Opštine Bar, Danilovgrad, Berane, Plav, Gusinje i Petnjica
51	Caritas Barske nadbiskupije, Bar, Popovići 98 a	Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom		
	<i>Caritas Barske nadbiskupije, Bar, Popovići 98 B</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica	30	
52	JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Sirena" Ulcinj, Ulcinj. Bulevar Đerđ Kastrioti Skenderbeg bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	25	Opština Ulcinj
53	NVO "Porodični centar" Kotor, Kotor, Dobrota 237 B	Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje			
54	JU Dom starih "Grabovac" Risan/opština Kotor, Risan, Pješćina bb.	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu			
		Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Odrasla i stara lica koja su beskućnici		
		Usluga podrške za život u zajednici/pomoć u kući	Odrasla i stara lica sa invaliditetom i lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite	50	Opštine Kotor, Tivat, Budva i Herceg Novi
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Odrasla i stara lica koja su beskućnici		Teritorija Crne Gore
	<i>JU Dom starih "Grabovac" Risan/opština Kotor, Risan, Vasa Ćukovića bb.</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica sa invaliditetom		
	<i>JU Dom starih "Grabovac" Risan/opština Kotor, Risan, Rakite bb, Škaljari, Kotor</i>	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasla i stara lica i odrasla i stara lica sa invaliditetom	20	Opština Kotor

55	JU Dnevni centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Tivat, Tivat, Zagrebačka br. 13	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	20	
56	JU Dnevni Centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju " Biseri" Budva, Zgrada Nivel Budva, Žrtava fašizma bb.	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	20	Opština Budva
57	JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi, Igalo, Sutorina, Jadranska 35	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju	15	Opština Herceg Novi
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/savjetovanje	Djeca i mladi sa smetnjama i teškoćama u razvoju		Opština Herceg Novi
58	JU Dječji dom "Mladost" Bijela, Herceg Novi, Jadranska magistrala br. 10	Usluga smještaja/smještaj u ustanovu	Djeca bez roditeljskog staranja i djeca čiji razvoj je ometen porodičnim prilikama	90	Teritorija Crne Gore
		Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju	15	Opština Herceg Novi
	<i>JU Dječji dom "Mladost" Bijela, Herceg Novi, Bijela bb.</i>	Usluga smještaja/smještaj u prihvatilište - sklonište	Djeca		
		Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge/SOS telefon			
59	NVO "Nova šansa u Novom", Herceg Novi, Mića Vavića br. 1	Usluga podrške za život u zajednici/dnevni boravak	Odrasa i stara lica s invaliditetom		Opština Herceg Novi

PRILOG BR. 2: Šta se može saznati iz registra licenciranih pružaoca usluga o uslugama za koje su se licencirali?

Licencirane usluge po vrstama i odrednicama sadržanim u registru, februar 2024.	U registru definisan kapacitet usluge		U registru definisana teritorija na kojoj će se pružati usluga		U registru definisana starosna dob korisnika usluge		U registru navedena dodatna specifikacija korisničke grupe		U registru data rodna specifikacija korisničke grupe	
	DA - broj usluga	NE - broj usluga	DA - broj usluga	NE - broj usluga	DA - broj usluga	NE - broj usluga	DA - broj usluga	NE - broj usluga	DA - broj usluga	NE - broj usluga
Dnevni boravak	23	9	18	14	32	0	31	1	0	0
Pomoć u kući	9	2	6	5	10	1	10	1	0	0
Personalna asistencija	3	2	3	2	3	2	3	2	0	0
Svratište	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0
Savjetovanje	5	15	10	10	17	3	15	5	2	18
Terapija	1	4	2	3	5	0	2	3	0	5
SOS telefon	0	5	0	5	2	3	2	3	0	0
Smještaj u prihvatilište-sklonište	7	2	7	2	9	0	6	3	4	5
Smještaj u ustanovu	6	4	6	4	9	1	5	5	0	0

PRILOG BR. 3: Pružaoci usluga prema broju licenci i vrstama usluga za koje su im licence izdate, februar 2024.

Pružaoци usluga prema broju licenci i vrstama usluga, februar 2024	Broj licenci za usluge DB	Broj licenci za uslugu PUK	Broj licenci za uslugu PA	Broj licenci za uslugu SVRATIŠTE	Broj licenci za uslugu SAVJETOVANJE	Broj licenci za uslugu TERAPIJA	Broj liceci za uslugu SOS	Broj licenci za uslugu SMJEŠTAJ U PRIHVATILIŠTE/ SKLONIŠTE	Broj licenci za uslugu SMJEŠTAJ U USTANOVU	Ukupno	Broj licenciranih pružaoca
Pružaoци sa jednom licencom	13	3	1	0	4	2	1	4	4	32	32
Pružaoци sa dvije licence	13	6	2	1	10	2	2	1	3	40	20
Pružaoци sa tri licence	3	1	2	0	4	1	0	0	1	12	4
Pružaoци sa četiri licence	1	0	0	0	1	0	2	3	1	8	2
Pružaoци sa šest licenci	2	1	0	0	1	0	0	1	1	6	1
Ukupno licenci po vrstama usluga	32	11	5	1	20	5	5	9	10	98	59

PRILOG BR. 4: Pružaoci usluga prema grupi/vrsti usluga za koje su se licencirali i starosnoj dobi korisnika koje targetiraju

Distribucija usluga po vrstama i starosnoj dobi primarnih korisnika - februar 2024. godine	Broj usluga fokusiranih na djecu	Broj usluga fokusiranih na djecu i mlade	Broj usluga fokusiranih na mlade i odrasle	Broj usluga fokusiranih na odrasle i stare	Broj usluga koje mogu koristiti sve starosne grupe
Usluge podrške za život u zajednici	1	20	6	20	2
Dnevni boravak	1	19	1	11	0
Pomoć u kući	0	1	0	8	2
Personalna asistencija	0	0	5	0	0
Svratište	0	0	0	1	0
Savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne usluge	3	3	0	8	16
Savjetovanje	2	2	0	7	9
Terapija	0	0	0	1	4
SOS telefon	1	1	0	0	3
Usluge smještaja	2	1	2	14	0
Smještaj u prihvatilište-sklonište	1	0	2	6	0
Smještaj u ustanovu	1	1	0	8	0

PRILOG BR. 5: Usluge licenciranih pružalaca prema vrstama i korisničkim grupama

Usluge licenciranih pružalaca prema vrstama i korisničkim grupama, februar 2024	DB	PUK	PA	Svratište	Savjetovanje	Terapija	SOS	Prihvatište-sklonište	Smještaj u ustanovu	Ukupno usluga
Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju	1				1					2
Djeca sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mladi	16	3			4					23
Djeca sa problemima u ponašanju (i mladi)	3				1				1	5
Djeca bez roditeljskog staranja, djeca čiji roditelji nisu u stanju da se o njima staraju, djeca čiji razvoj je ometen porodičnim prilikama									1	1
Djeca žrtve svih oblika nasilja ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve							1	1		2
Posebne okolnosti, žrtve dječjeg ugovorenog braka					1			1		2
Odrasle osobe sa invaliditetom (i mladi)			5						1	6
Odrasla i stara lica OSI i druga odrasla i stara lica (kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite)	12	8			5				7	32
Odrasla i stara lica koja su beskućnici				1	1			1		3
Odrasli i stari žrtve svih oblika nasilja ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve, žene sa iskustvom nasilja, odnosno žene sa djetetom/djecom					4	1	3	6		14
Korisnici PAS-i mladi, odrasli, stari					2	1				3
Roditelji							1			1
Djeca, odrasli i stari, nespecificovano					1	3				4
Ukupno	32	11	5	1	20	5	5	9	10	98

PRILOG BR. 6: Pružaoci usluga prema sjedištima i grupama/vrstama usluga za koje su se licencirali, februar 2024

Pružaoци usluga 2024 - naziv i sjedište pružaoca	Usluge podrške za život u zajednici				Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge			Usluge smještaja	
	DB	PUK	PA	Svratište	Savjetovanje	Terapija	SOS telefon	Prihvatilište-sklonište	Ustanova
	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga	Broj usluga
NVO Centar za prava djeteta, Podgorica	1				1	1			
NVU Udruženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama u razvoju - Pružite nam šansu, Podgorica	1								
JU Centar Ljubović, Podgorica	1								1
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Podgorica	1				1				
Crveni krst Crne Gore, Podgorica		1			1				
Udruženje za socijalnu sigurnost, Podgorica		1			1				
NVO Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju, Podgorica		1							
Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, Podgorica			1						
NVO Juventas, Podgorica				1	1				
SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Podgorica					1			1	

NVO Cazas, Podgorica					1				
NVO Futura, Podgorica	1				1				
NVO Crnogorski ženski lobi, Podgorica					1		1		
JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika PAS-i, Podgorica , Kakaricka Gora						1			
NVU Roditelji, Podgorica							1		
NVO Sigurna ženska kuća, Podgorica								1	
NVO "Sistem" Podgorica								1	
JU Zavod "Komanski most", Podgorica									1
JU Dom starih " Podgorica "									1
JU Centar za pružanje usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite Golubovci	1								
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju i odraslih osoba sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje	2								
JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom, Danilovgrad	1								
NVO "Crnogorski bezbjedonosni forum" Danilovgrad		1							

NVO "Rastimo zajedno", Danilovgrad					1				
NVO "Akcija za ženska i dječja prava", Danilovgrad								1	
"Dom starih" DOO Danilovgrad									1
DOO "N&S INVEST COMPANY" Danilovgrad - Dom starih "Nana"									1
JU DC za djecu sa smetnjama u razvoju i odasle osobe sa invaliditetom Nikšić	2								
Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore "Defendologija", Nikšić	1								
JU Dom starih "Nikšić", Nikšić	2								1
Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju, Nikšić		1	2						
NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić					1		1	2	
Udruženje mladih sa hendikepom, Nikšić					3				
NVO Centar za romske inicijative, Nikšić					1		1		
NVO "Impuls" Nikšić						2			
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Berane", Berane	1								

NVO Crnogorska Iskra, Berane						1			
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Mojkovac", Mojkovac	1								
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Lipa", Plav	1								
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Rožaje	1								
NVO "Nova perspektiva" Rožaje		1	1						
Ikre Rožaje					1				
JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa", Bijelo Polje	1								
JU Dom starih "Bijelo Polje", Bijelo Polje	1								1
Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, Bijelo Polje		1	1						
JU Centar za podršku djeci i porodici Bijelo Polje								1	
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i odrasle osobe sa invaliditetom Pljevlja	2								
JU Dom starih "Pljevlja", Pljevlja	1								1
Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju "Zračak nade" Pljevlja		1				1			

Caritas Barske nadbiskupije, Bar	1	1							
Caritas Crne Gore, Bar		1							
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Sirena", Ulcinj	1								
JU Dom starih "Grabovac" Risan/Kotor	2	1			1			1	1
NVO "Porodični centar" Kotor					1				
JU Dnevni centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Tivat	1								
JU Dnevni centar za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju "Biseri", Budva	1								
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi	1				1				
JU Dječji dom "Mladost" Bijela, Herceg Novi	1						1	1	1
NVO "Nova šansa u Novom" Herceg Novi	1								